

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jan Gergolet

Aktualnost Machiavellijevih idej o političnem vodenju

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jan Gergolet

Mentor: prof. dr. Igor Lukšič

Aktualnost Machiavellijevih idej o političnem vodenju

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvaljujem se mentorju, prof. dr. Igorju Lukšiču, ki je pripomogel k izdelavi magistrskega dela ter nenazadnje svojim staršema, ki sta me moralno in finančno podprla skozi študijsko pot.

Aktualnost Machiavellijevih idej o političnem vodenju

Machiavellija je skrbel temeljni problem v politiki: ali je mogoče biti dober politik in hkrati dober človek v smislu krščanske etike? Pogumno se je soočal s tragično možnostjo, da glede na dejstvo kakšen je učinkovit svet, je odgovor ne. Ni samo menil, da politični napredek lažje doseže brezobzirni politik, ampak nas je tudi pozval k razmišljanju o drugi globlji in temnejši možnosti: če deluje politik pravilno in dobro ter izpolnjuje ustrezne naloge političnega vodstva je skorajda v nasprotju z idealom dobre osebe. Danes je vzpon nacionalizma odstranil veliko eksplozivnega značaja Machiavellijeve teorije o neomejeni uporabi sile v zunanjih zadevah. Če narod oziroma država upošteva vrhovno etično vrednost, da posameznik lahko uresničuje svoje etične cilje le v okviru močne države, potem je lahko uporaba sile za zagotovitev življenje naroda upravičeno in Machiavellijevi pogledi zvenijo precej manj ekstravagantni kot takrat, ko se je zdelo, da morda razglasa neomejeno pravico močnejšega nad šibkejšim.

Ključne besede: Machiavelli, Vladar, machiavelizem, politično vodenje.

The actuality of Machiavelli's ideas of political leadership

Machiavelli was preoccupied by a fundamental problem in politics: is it possible to be a good politician and a good person at the same time? And he has the courage to face the tragic possibility that, given how the world really is, the answer is no. He doesn't just think that political advancement comes more easily to the unscrupulous. He gets us to contemplate a darker possibility: that doing rightly and well what a political leader should and fulfilling the proper duties of political leadership is at odds with being a good person.

The rise of nationalism stripped the Machiavellist theories on the unlimited use of force in foreign affairs of much of their explosive character. If the nation and the national state embodied the supreme ethical value and the individual could accomplish his own ethical ends only within a strong nation, then application of force to secure the life of the nation was easily justifiable and Machiavelli's views sounded much less extravagant than when they seemed to proclaim the unlimited right of the stronger over the weaker.

Key Words: Machiavelli, The Prince, machiavellianism, political leadership.

KAZALO

1 UVOD	6
2 ŽIVLJENJE	7
2.1 RENESANSA	9
2.2 VLADAR	13
2.2.1 ZNAČILNOSTI VLADARJA	19
2.2.2 VRLINE IN MORAA	21
2.2.3 O KRUTOSTI IN MILOSRČNOSTI	23
2.2.4 USODA	27
3 PRIMERJAVA MED MACHIAVELLIJEVIMI IDEJAMI IN DANAŠNJO POLITIKO	29
3.1 MEDNARODNI ODNOSI	32
3.2 BARACK OBAMA	39
4 SODOBEN KONCEPT VODENJA IN PRIMERJAVA Z MACHIAVELLIJEVEM KONCEPTOM	51
5 ZAKLJUČEK	55
6 LITERATURA	58

1 UVOD

Znanje javnega življenja je Machiavelli pridobil v času politične negotovosti in nestabilnih Firencah. V obdobju med letoma 1498–1512 je kot drugi kancler služil v florentinski republiki; takrat je opravil številne diplomatske misije na francoski in španski dvor ter papeški Rim. Po njegovem imenovanju so Firenze politično eksplodirale in izgnale družino Medičejcev, ki jim je vladala šestdeset let in pod katerimi so trpela desetletja politične nestabilnosti in pretresov. Machiavelli je posledično doživel vrsto kariernih preobratov. V roku nekaj desetletij je od pomembnega diplomata postal sovražnik države, ki so ga po ponovnem prihodu Medičejcev na oblast tudi mučili in nato izgnali. Po času v zaporu in po medičejski obnovi oblasti se je florentinski renesančni humanist posvetil literarni karieri. Machiavelli je ostal v zgodovinskem spominu predvsem zaradi dveh delih: *Vladar* in *Diskurzi*. V njiju skuša centralizirati problem politike, in problematizira dejstvo, da je skoraj nemogoče, da je dober politik lahko tudi dober človek (v tradicionalnem krščanskem smislu). Svoje največje delo, *Vladar*, je napisal leta 1513, objavljen pa je bil po avtorjevi smrti, 4. januarja 1532. Delo je bilo namenjeno ilustriranju smernice za popolnega vladarja bodoče združene Italije, in se je močno navdihovalo v državniških potezah Cesareja Borgie in politike moči, ki je prevladovala v njegovem času. S svojo znanstveno metodo je upodobil politiko v strogo realističnih pogojih in izpostavil pomembnost uporabe zvitosti, krutosti in manipulacije političnih voditeljev. Zaradi teh poudarkov je postal izraz makiavelizem sopomenka za spletkarstvo in neodkritosrčnost.

V magistrski nalogi z zgodovinsko temo se kot raziskovalec ne morem se izogniti tradicionalnim raziskovalnim metodam, zato v svoji magistrski nalogi uporabljam dve metodi; v prvem delu uporabljam deskriptivno metodo. Deskriptivno raziskavo se uporablja za opis lastnosti že preučevanega pojava (Eco 2003). Odgovarja na vprašanje "kaj": kaj je Machiavellijski konceptualni aparat? Značilnosti, ki se uporabljajo za opis stanja (ali populacije), so ponavadi neke vrste kategorične sheme znane tudi kot opisne kategorije. Za opisne raziskave lahko rečemo, da imajo nizko zahtevo notranje veljavnosti. Z uporabo deskriptivne metode imam možnost analize ne-kvantitativnih tematik in vprašanj in možnost opazovanja fenomena na povsem naraven način brez da bi spremenil naravnega okolja ter priložnost, da vključim kvalitativne in kvantitativne metode zbiranja podatkov (Marsh in Stocker 2010). Z opisno metodo bom bralcu predstavil politični, zgodovinski, družbeni in kulturni položaj italijanske renesanse, in nato, življenje in delo obravnanega političnega filozofa. Druga metoda je primerjalna metoda, ki ponuja najboljši način testiranja teoretične

predpostavke iz politologije.

V naravoslovju je replikacija rezultatov ključna oblika nadzora teoretskih izjav (Marsh in Stocker 2010): S preizkusom preverjamo odvisno spremenljivko vladar z dvema neodvisnima spremenljivkama ljubezen in strah, ki sta socialna konstrukta in spremljevalna dejavnika vladarja. Če so ti rezultati ponovljivi, tudi pod različnimi pogoji, teorija dobi močno empirično podporo.

Kot študent političnih teorij sem izbral to temo, ker želim pojasniti nekatere politične pojave s pomočjo Machiavellijevih idej. Njegove ideje so, po mojem mnenju, večkrat uporabljene tudi v sodobnem času. Predstavil in hkrati obravnaval bom raznovrstne sodobne politične teme: grexit, Obamov poseg v Libiji, hladna vojna, teorija iger in jih primerjal z Machiavellijevimi idejami.

Raziskovalna hipoteza je sledeča: Machiavelliev konceptualni aparat je dobro orodje za razumevanje in razlago sodobnih političnih voditeljev.

2 ŽIVLJENJE

Niccolò di Bernardo dei Machiavelli se je rodil 3. maja 1469 v patricijski družini v Firencah. Na svet je prišel v sijajnem obdobju vladavine Lorenza de Medicija "Veličastnega" (1449–1492), ko so bile Firenze na vrhuncu moči. Sam je doživel propad mestne republike in zaton celotnega italijanskega polotoka, najbogatejšega in kulturno najrazvitejšega območja tedanje Evrope, ki se je tudi po lastni krivdi vse bolj spuščalo na ponižujočo raven igrache velikih sil (Baier in drugi 2006).

Že od začetka je mislil na politično kariero. Študiral je vse, kar je bilo takrat za uresničitev takega načrta potrebno: retoriko, filozofijo in pravo, zraven je bral latinske klasike. Tako se je pripravil za poznejše naloge. Leta 1492 je začel delati v državni pisarni. Prav nič ni obžaloval padca Medicejcev, saj je bil prepričan, da so si nesrečo sami zaslužili, saj so po njegovem mnenju že od nekdaj imeli Firenze za osebno lastnino (Baier in drugi 2006). Toda kar je doživel leta 1494, je bilo še slabše: nastala je božja država fanatičnega meniha Girolama Maria Francesco Matteo Savonarole (Ferrara, 21. septembra 1452 – Firenze, 23. maja 1498), ki je bil za Machiavellija prototip nevarnega verskega fanatika; papež Aleksander VI ga je na koncu poslal na grmado (Bignami 1979).

Končno je posvetil žarek upanja: leta 1498 so spet razglasili republiko in po zgledu antičnega Rima skušali združiti meščanske vrline in svobodo. Machiavelli je postal kancler "Sveta

deseterice”, pozneje pa državni sekretar, nekakšen zunanji minister Firenc. V tem času je nabiral izkušnje, ki jih je pozneje uporabil pri pisanju ter izpopolnil znanje o naravi in oblasti. Po koncu republike je moral leta 1512 zapustiti politično prizorišče, ki ga je imel tako rad, in oditi iz mesta na svoje podeželsko posestvo pri San Casianu. Skoraj enako dolgo, kot se je dejavno ukvarjal s politiko, je zdaj tam pisal knjige - z njimi je sklenil svojo kariero in v prisilnem brezdelju preganjal čas (Baier in drugi 2006).

Vladar je Machiavellijeva prva knjiga: to je fascinantno delo, formalno napisano v tradiciji “knežjega ogledala” oziroma učbenika za vladarje. Toda pisec nima v mislih idealne vladavine, nečesa, kar bi moralo biti, ampak samo tisto, kar je. V središču njegove pozornosti sta dve jasni vprašanji, kako pridobimo oblast in kako jo ohranimo. Machiavelli odgovore utemelji z aktualnimi in zgodovinskimi primeri, izkustveno in tehnično, vendar ne moralno. Knjiga je zaradi tega prava zakladnica vsakomur, ki želi analizirati politiko renesančne Italije, ter prodoren oris vzpona in padca brezobzirnega kneza Cesare-ja Borgie (1476–1507) in francoske ter španske diplomacije (Baier in drugi 2006).

Machiavelli se izogiba vrednotenju, raje razmišlja o razlogih za in proti in v vzročnih stavkih pojasnjuje medsebojni odnos vzroka in posledice nekega ravnanja-to je fizika oblasti. Dinamiko teh razmerij sil določajo tri prvine (Baier in drugi 2006):

1. *Necessità* (nujnost) - položaj, v katerem politik sploh deluje in ki ga mora hladno in nezmotljivo analizirati;
2. *Virtù* (vrlina, krepost) - politikeve sposobnosti in kreposti, njegove zmogljivosti, na katere je mogoče vplivati z vzgojo in izkušnjami; ter
3. *Fortuna* (sreča, usoda) - naključje, nepričakovan razvoj dogodkov, ki mu je moč priti do živega le s taktično gibkostjo in prilagodljivostjo.

Poznavalci še danes zelo različno ocenjujejo to knjigo. Ali se je Machiavelli z ugotovitvijo, “kdor ravna politično, mora delati tudi zlo”, res zavzemal za nemoralno in brezobzirno politiko ali je to “zlo” razumel le kot zadnjo, skrajno možnost, ko je ogrožen obstoj države? Vsekakor ni bil nikakršen zagovornik diktature. Trdil je, da ima država vladarja ne pa obratno. Vladar je temeljna knjiga novodobne politične teorije in misli o državnih razlogih, ki jim je v določenih primerih treba podrediti vse druge cilje (Baier in drugi 2006). Knjiga pomeni začetek moderne državne teorije v tem smislu, da se z njo začenja politika suverenosti, se pravi osamosvojitve od zapovedi Cerkve in morale, tako kot so kralji kmalu postali absolutni vladarji. Machiavelli je na te probleme in nasprotja, ki so sicer ostajala skrita za lepim videzom, opozoril z ostrimi in zavestno provokativnimi izjavami. Uničil je retorične okraske politike, a je pri tem sam ostal neodločen in dvomljivec. V celoti mu ne moremo pripisati nobenega svetovnega nazora;

zagovarjal je stališče, da je “bolj iskreno, če veš, kaj delaš, kot če se delaš, da ne veš” (Baier in drugi 2006).

Nedvomno ga je pri vsem početju gnal goreč republikanizem. V svojem drugem glavnem delu *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio* (Pripombe k prvim desetim knjigam Tita Livija, izdano 1532) je z orisom zgodovine antičnega Rima branil republikanske ideje skupnosti svobodnih meščanov, ki jim je pozneje v delu *Zgodovina Firenc* (1520–1525) še enkrat zapel slavo. Machiavelli je tu in tam sanjaril tudi o enotni italijanski narodni državi (Baier in drugi 2006). Dobro je namreč opazil, da so mestne državice že pred časom začele propadati in da Italija ne igra več ključne vloge. Poleg političnih del je napisal tudi nekaj novel in komedijo *Mandragola* (1518–1520); toda ni mu bilo dano, da bi se spet vrnil v politiko. Osamljen in zagrenjen, vendar neomajen v svojem prepričanju je 22. junija 1527 umrl na svojem posestvu. Morda je bil res cinik, vendar pravijo, da se v vsakem ciniku skriva obupan idealist.

2.1 RENESANSA

16. in 17. stoletje je bil čas prelomnih dogodkov. Do tedaj veljavna enotnost vere in razuma se je razbila. Človek je spet odkril antiko in s humanizmom ter renesanso ustvaril nov odnos do Boga, narave in umetnosti. Reformacija je uničila enotnost Cerkve. Začetek humanizma in renesančnega obdobja se po stoletnem prestolovanju v francoskem mestu Avignon nekako prekriva z vrnitvijo papeškega dvora v Rim leta 1418. S tem se je v večnem mestu začela postopna urbana prenova, *renovatio urbis*, ki je trajala slabi dve stoletji; na italijanskem političnem zemljevidu pa so se zarisala nova razmerja med njihovimi akterji. Politične okoliščine in duh časa so botrovali k razmahu posameznih mestnih kneževin in tiranij, ki so bile posledica in hkrati vzrok poudarjenega individualizma, kot nove kulturne formacije nasploh (Machiavelli 1532/2006). Končno se je v obdobju velikih odkritij daljnih dežel in morij povečalo tudi prizorišče zgodovinskih dogodkov. Kolumbovo odkritje Amerike leta 1492 je odločilno spremenilo svetovno zgodovino (Baier in drugi 2006). Življenjsko občutje renesančnega človeka se je najlepše izrazilo v italijanski upodabljalni umetnosti, katere glavni predstavniki so bili Leonardo da Vinci, Rafael in Michelangelo. Monteverdi je na začetku 17. stoletja ustvaril prve opere na podlagi ponovno oživiljene atiške tragedije, v Angliji je bil William Shakespeare glavna osebnost elizabetinskega gledališča, Niccolò Machiavelli pa je napisal znamenito razpravo *Vladar (Il Principe)*, brezčasno standardno delo o politiki oblasti (Baier in drugi 2006). Za razumevanje Machiavellijevega vstopa v politiko in konteksta, v

katerem je deloval, ne bo odveč, če na kratko obudim spomin na glavne akterje tedanjega družbenega dogajanja v Italiji.

Pozna devetdeseta leta 15. st. so bila na Apeninskem polotoku v marsičem prelomna. Vrsta političnih dogodkov, ki je pretresla tedanje življenje na polotoku, zaznamuje konec prvega obdobja renesanse in prehod v njeno zrelejšo fazo, ki je italijanski prostor pahnila v veliko politično destabilizacijo, medtem ko so se v Evropi prav v tem času močno okrepile in utrdile monarhije, Francija, Anglija, nova velesila Španija in nemški cesarski dvor v Srednji Evropi (Machiavelli 1532/2006). Ustanovitev velikih nacionalnih monarhij v Zahodni Evropi je med njimi kmalu vzbudila boje za prevlado, katerih prva žrtev je bila Italija. Kdor je imel ladjevje v Genovi in Benetkah, je bil namreč gospodar Sredozemskega morja. Vzpon Karla VIII. v Italiji leta 1494 označuje začetek boja za prevlado na Apeninskem polotoku. Vzpon lahko delimo na dva ključna trenutka (Bignami 1979):

1. Od prehoda iz Montgenèvre do osvojitve Neapeljskega kraljestva

Karel VIII se je na čelu 40.000 članske vojske in številnega topništva, potem ko je prekoračil Montgenèvre, spustil v Piemonte, kjer ga je dobro sprejela vojvodinja Bianca di Monferrato. V Lombardiji ga je odlično pogostil tudi Ludovico Sforza. Po prihodu v Pavio, je Karel VIII želel obiskati nesrečnega Giana Galeazza Maria Sforza, ki se je pritoževal zoper strica, toda malo kasneje je mladi princ umrl - morda zaradi zastrupitve ravno izpod rok strica Ludovica, ki je po vnukovi smrti pridobil naziv Milanskega kneza. V Toskani je srečal Piera di Lorenzo de' Medici, sina Lorenza de' Medici Veličastnega, ki mu je v znamenje poklona poleg velike vsote 200.000 guldnov pohitel ponuditi mesta Sarzane, Pise in Livorna. Toda ogorčeno florentinsko prebivalstvo, je iz mesta pregnalo Medičejce in obnovilo republiko. Ker je Karel VIII. kljub temu zahteval obljubljeni znesek in grozil z uporabo nasilja, legenda pravi, da mu je Piero Capponi, takratni politik in vojskovodja, drzno odgovoril z znanimi besedami: "Vi igrajte vaše trobente in mi bomo igrali zvonove!" in tako pri kralju dosegel milejše zahteve (Bignami 1979). V Rimu ga je papež Aleksander VI (Rodrigo Borgia) pozdravil z določenim nezaupanjem in mu ni dovolil se prilastiti Aragonskega kraljestva. Medtem se je neapeljski kralj Alfonso II, ki ni imel dobre odnose s svojimi baroni in privrženci, želel odpovedati koroni v korist sina Ferdinanda II: vendar se je tudi on počutil zapuščenega in izdanega, pred uporom je torej moral zbežati v Ischio. Karel VIII je torej lahko zmagoslavno vstopil v Neapelj brez boja.

2. Od osvojitve Neapeljskega kraljestva do bitke v Fornovu in do izгона Francozov z Italije Enostavnost, s katero je Karel VIII dokončal osvajanje, in grožnja po francoski hegemoniji v Italiji, sta kmalu vzbudili skrb italijanskih držav in tudi tujih držav, ki so imele interese na polotoku. Ludovico Sforza, ki je že poklical Karla VIII. v Italijo, se je zdaj bal izgubiti vojvodino zaradi zahtevkov vojvode Ludvika XII. francoskega, potomca Valentine Visconti, hčerke Giana Galeazza. Benekte, ki so do takrat ostajale v ozadju dogajanja, so se sedaj bale, da bi francoska prevlada v Neaplju lahko sprožila konflikte na morju. Papež Aleksander VI je kot vedno ostajal sovražen Karelu VIII. Za povrh vsega sta se v dogajanje vključila še španski kralj Ferdinand II. Aragonski, ki je videl pravice svoje domovine v Neapeljskem kraljestvu ogrožene, in cesar Maksimilijan I., ki je videl cesarsko dostojanstvo v Italiji ogroženo. Pet velesil je leta 1495 v Benetkah ustanovilo mogočno proti-francosko zavezo in pripravilo močno vojsko pod vodstvom Francesca Gonzaga II., markiza Mantove, z namenom prekiniti Francozom povratno pot. Ko je Karel VIII izvedel novico zgoraj omenjenih priprav, je takoj zapustil Neapeljsko kraljestvo in zbežal v Francijo; toda v Fornovu (blizu Parme) se je znašel pred vojsko petih velesil - in kljub dejstvu, da si je s pomočjo topov odprl pot, je moral kot plen pustiti vozove in prtljago. Ferdinand II. Aragonski je tako prišel do Neaplja in spet osvojil svojo kraljevino, medtem ko so Benečani v zameno za pomoč dobili pristanišča v Apulji (Bignami 1979).

Posledica prihoda Karla VIII v Italiji je bila izgon Medičejcev iz Firenc in obnova republike. Zavladal je dominikanski pridigar Girolamo Hieronymus Savonarola, doma iz Ferrare. Nekaj časa je pridigal v Bologni, grajal je korupcijo in zanj krivil takratno družino Bentivoglio, ki je gospodovala mesto. Leta 1480 je bil izgnan v Firence, v samostan svetega Marca, med vladavino Lorenza de Medicija. Kmalu je med ljudmi pridobil velik vpliv s svojim navdihujočim govorom in vehementno kritiko življenjskega sloga vladajočega sloja, aristokracije in duhovništva. Leta 1494 je po izgnanstvu Piera de Medicija veljal za dejanskega vladarja Firenc. Savonarola je takrat dekretiral dvojno reformo (Bignami 1979):

1. Versko reformo, proti korupciji družbe in Cerkve. Iz tega zornega kota je zgodovinsko znan njegov "kres grehov" na trgu Piazza della Signoria; in znane so tudi pridige proti papežu Aleksandru VI in rimski kuriji.
2. Politična reforma proti Medičejcem in v podporo republiki, ki bi hkrati slonela h demokraciji in na teokraciji, podobno oligarhični vladi v Benetkah.

V Firencah je ljudska oblast Savonarole in njegovih "belih angelov" (milice, ki je skrbela za moralno čistost in pripravljala grmade ničevosti, na katerih so gorele odvečne lahkoživosti,

nakit in nespodobne podobe) drsela v svojevrstno teokracijo. Vendarle reformi nista uspeli; prekinili sta jo nagla in dobro premišljena poteza oligarhičnih družin (*Palleschi, Arrabbiati, Bianchi, Compagnacci*), ki so Savonarolovee privržnce imenovali *Piagnoni (cmreravci)*, in nasprotovanje papeža Aleksandra VI, ki je Savonaroli prepovedal pridigati in ga, ker ga ta ni ubogal, tudi izobčil ter hkrati napadel samostan sv. Marca: Savonarolo so skupaj še z dvema dominikancema (fra Domenico Buonvicini in fra Silvestro Maruffi) aretirali in jih po napornem toda hitrem procesu, 23. maja 1498, obesili in zažgali na grmadi na trgu della Signoria (Bignami 1979). Machiavelli je v mlajših letih poslušal apokaliptične pridige Girolama Savonarole, ki si po smrti Lorenza Veličastnega leta 1492 odmevale s prižnic florentinskih cerkva, a zdi se, da so ga ostre pridige dominikanskega patra pritegnile le zaradi svojega ideološkega in učinkovitega demagoškega naboja, medtem ko je ostajal do njihovih moralnih sodb in poziva k doslednejšemu spoštovanju krščanske nauka ravnodušen (Machiavelli 1532/2006). Iz Savonarolovega primera je kmalu izpeljal sklep: "prerok sam, naj bo še tako moder in pošten, brez oboroženega spremstva, ki mu zagotavlja konkretno varnost in moč, ne more doseči ničesar".

Medtem ko so Francozi in Španci osvajali Italijo, se je dvignila nova kneževina, ki jo je vodil César de Borja (Cesare Borgia): bil je sin kardinala Rodriga de Borja, poznejšega papeža Aleksandra VI.; oče mu je v skladu s tradicijo namenil duhovniško službo. Bil je človek obdarjen z izjemnimi političnimi lastnosti, vendar popolnoma brez katerega koli moralnega in verskega občutka. Francozom je pomagal pri osvojitvi Italije, toda po tem ko ga je papež imenoval za kardinala (*Gonfaloniere della Chiesa*), je poskušal ustanoviti obsežno državo v osrednji Italiji, s tem da je v bojih premagal mesteca Emilije Romanje in Mark ter se polastil njihovega ozemlja (Bignami 1979). Leta 1502 se je Machiavelli mudil v Urbinu v Senigaliji, kjer se je srečal z Cezarjem, ki je na renesančnega humanista naredil izjemno močan vtis. Mladi Cesare, ki je od Francozov prejel naziv vojvode Valentinskega, zato so ga imenovali Valentino, je v Machiavellijevi politični domišljiji postal pravi heroj in primer drznega, brezkompromisnega in spretnega politika, ki naj bi ustrezal liku idealnega oz. uspešnega vladarja (Machiavelli 1532/2006). Zgodovinsko znan in vreden omembe je v tem kontekstu pokol v Senigaliji, v katerem je Cesare leta 1502 na praznik nekatere premagane prince, kjer jih je dal zahrbtno pobiti (Bignami 1979).

Papež mu je medtem podelil naziv romanjskega kneza, vendar da bi lahko dobil privolitev vojvodine Ferrare, je poročil svojo hčerko Lucrezio de Borja z Alfonsom I d' Este. V času Cesarjevega silovitega vzpona je papež leta 1503 umrl in Cesare Borgia, ki je tudi zbolel, ni mogel potovati v Rim, da bi kardinalom ukazal izvolitev sebi ugodnega papeža. Najprej je bil

izvoljen Pij III, ki je ostal na prestolu le 27 dni, nato pa Julij II. (Giuliano della Rovere), največji nasprotnik Borgie. Novi papež je Cesarju takoj naložil vračilo zasedenih zemljišč in ker Cesare ni imel nobene politične podpore, se je skrnil v zavetišče v Neapelj, kjer ga je general Consalvo di Cordova aretiral in ga poslal v Španijo. Tam je skušal pridobiti naklonjenost kralja Navarre, njegovega sorodnika. Umrl je leta 1507 umrl v bitki pri Pamploni proti upornškemu vazalu (Bignami 1979).

Figura Cesareja de Borja je zbujala občudovanje političnih sodobnih pisateljev, kot je bil Machiavelli, ki je videl v njem idealnega vladarja. Po drugi strani pa je Cesare Borgia nanj učinkoval skoraj šokantno in neposredno. Z očetovo podporo in cinično ter kruto vihravostjo si je prisvajal mala mesta, kneževine in posesti z namenom, da bi v srednji Italiji ustvaril poenoteno državo (Machiavelli 1532/2006).

2.2 VLADAR

Machiavellijevo delo *Vladar (Il Principe)* je prvič izšlo v tiskani obliki pet let po avtorjevi smrti, in sicer leta 1532 v Rimu. Nekaj mesecev pozneje istega leta pa je izšla še druga izdaja v avtorjevem rojstnem mestu Firenze. Tekoče berljiv in presenetljivo jasen, sistematičen in skoraj suhoparno racionalen spis, ki opisuje oblike oblasti in tehnologijo vladanja v manjši državni tvorbi, ne da bi se pri tem kakorkoli oziral na moralna načela, je avtor napisal v nekaj tednih, najverjetneje v "črni jeseni" leta 1513, potem ko so despotsko oblast v Firencah spet prevzeli Medičejci in je bilo konec republiške vlade (od 1498 do 1512). Machiavelli, ki je v republiški vladi opravljal službo sekretarja (nekakšen današnji zunanji in notranji minister), je bil odstavljen, sprva celo zaprt in zaradi suma sodelovanja pri zaroti, ki sta jo pripravljala dva pristaša prejšnje oblasti, tudi enkrat mučen, po novici, ki je leta 1513 prišla iz Rima in govorila o imenovanju Giovannija de' Medici za papeža Leona X., pa primoran k dokončnemu umiku iz političnega dogajanja v mestu (Machiavelli 1532/2006).

Nobena italijanska knjiga ni bila tako razširjena in znana v svetu kakor *Vladar*. V spornem trenutku italijanske zgodovine, medtem ko so se tuje moči spopadale za bogate, vendar šibke države v regiji, je Machiavelli, ki je bil odstranjen iz aktivne politike, zbral pridobljeno znanje petnajstih letih državne uprave v grenki mojstrovini, v kateri je ilustriral profil idealnega vladarja; analiziral je razloge človekovega delovanja, ločil politiko od morale in tako začel moderno politično misel.

Temeljni značaj *Vladarja* je ta, da ni zgolj v sistematični obdelavi snovi, temveč v njegovi živosti knjiga, v kateri se politična ideologija in politična znanost združita v dramatični obliki "legende". Oblike med utopijo in šolsko obdelavo, v katerih se je politična znanost do takrat konfigurirala, so z njim postale umetniške in skorajda fantastične. Doktrinarni in racionalni element se posebita v vodjo, ki plastično in antropomorfno predstavlja simbol "kolektivne volje" (Gramsci 1949). *Vladar* ni ideološka knjiga, ker ne izraža zornega kota nobene točno definirane politične skupin temveč ima videz analitične študije o inovaciji (oziroma o nastanku neke nove države) in njenih posledicah (Pocock 1975). *Vladarja* lahko beremo kakor zgodovinski primer "mita" ali "legende", oziroma politične ideologije, ki je Machiavelli ne predstavlja kot mrzle utopije ali kot doktrinarne obrazložitve, ampak kot ustvarjanje konkretne fantazije, ki deluje na zgubljene in razpršene ljudi z namenom, da bi spodbudil in organiziral kolektivno voljo (Gramsci 1949).

Machiavelli je bil prvi, ki je vsakomur s krepkim in jasnim slogom predstavil znanost o moči, ki je bila prej rezervirana za elito izobraženih v pravno občutljivi kavzistiki in v praksi političnih zadev. Bil je tako kritiziran kot pohvaljen, ker je razkril "skrivnosti države" in orodja njene pristojnosti: kako politika deluje v notranjosti in kako seznanja množice. Do prihoda revolucijske dobe, od Jeana Bodina do Johna Adamsa, Machiavelli upravičeno velja kot ustanovitelj plebejske politične filozofije. Predstavil je temo politične enakosti in enake politične sposobnosti vseh ljudi ne glede na družbeni razred, bogastvo in rod, medtem ko je v istem času predstavil koncept pregrade razreda "želje" med aristokracijo in plebejci (Bertrand in drugi 2011): "Velikaši bi namreč radi zatirali, ljudstvo pa hoče, da ne bi bilo zatirano" (Machiavelli 1532/2006)

Delo ni mogoče pripisati nobeni točni določeni zvrsti, saj nima značilnosti prave literarne obdelave; domneva se, da gre za knjižico razširitvenega značaja. *Vladar* je sestavljen iz posvetila in šestindvajsetih poglavij različnih dolžin; zadnje poglavje je pa poziv Medičejcem, naj sprejmejo točke izražene v besedilu. Poglavja so naslednja:

- Posvetilo Niccolò Machiavelli presvetlemu Lorenzu Medičejskemu. *Nicolaus Maclavellus MAgnifico Laurentio Medici iuniori salutem*
- Kolikero je oblik vladavin kako se do njih pride. *Quont sint genera principatum et quibus modus acquirantur*
- O dednih monarhijah. *De principatibus hederitariis*
- O mešanih vladavinah. *De principatibus mixtis*

- Zakaj se Darejevo kraljestvo, ki ga je bil Aleksander zasedel, po Aleksandrovi smrti ni uprlo njegovim naslednikom. *Cur Darii regnum, quod Alexander occuparevat, a successoribus suis post Alexandri mortem non defecit*
- Kako je treba upravljati mesta in države, ki so pred zasedbo živele po svojih postavah. *Quomodo administrandae sunt civitates [vel principatus] qui ante quam occuparentur suis legibus vivebant.*
- O novih državah, pridobljenih z lastnim orožjem in podjetnostjo. *De principatibus novis qui armis propriis et virtute acquiruntur*
- O novih državah, ki se pridobe s tujim orožjem in tujo srečo. *De principatibus novis qui alienis armis et fortuna acquiruntur.*
- O tistih, ki so se na oblast povzpeli s hudodelstvi. *De his qui per scelera ad principatum pervenere*
- O meščanski vladavini. *De principatu civili*
- Pri čem je meriti moč vseh vladavin. *Quomodo omnium principatum vires perpendi debeat.*
- O cerkvenih državah. *De principatibus ecclesiasticis*
- Koliko je vrst vojske, in o najemniških vojaki. *Quot sunt genera militiae et de mercenariis militibus*
- O pomožnih, mešanih in lastnih vojaki. *De militibus auxiliariis, mixtis et propriis*
- Kaj glede vojaščine pritiče vladarju. *Quod principem deceat circa militiam*
- O tistih rečeh, zavoljo katerih ljudi, posebno vladarje, hvalijo ali pa grajajo. *De his rebus quibus homines et praesertim principes laudantur aut vituperantur*
- O radodarnosti in varčnosti. *De liberalitate et parsimonia*
- O krutosti in milosrčnosti: in ali je boljše, da te imajo radi, kot da se te boje, ali narobe. *De crudelitate et pietate; et an sit melius amari quam timeri, vel e contra*
- Kako naj bodo vladarji mož beseda. *Quomodo fides a principibus sit servanda*
- O zaničevanju in sovraštvu, ki se ju je treba izogibati. *De contemptu et odio fugiundo*
- Ali so trdnjave in mnoge druge reči, ki jih dan za dnem delajo vladarji, koristne ali ne. *An arces et multa alta, quae quotidie a principibus fiunt utilia an inutilia sunt*
- Kaj pritiče vladarju, da ga cenijo. *Quod principem deceat ut egregius habeatur*
- O tajnikih, ki jih imajo vladarji okoli sebe. *De his quos a secretis principes habent*
- Kako se je treba izogibati lizunom. *Quomodo adultores sint fugiendi*

- Zakaj so bili italijanski vladarji ob svoja kraljestva. *Cur Italiae principes regnum amiserunt*
- Koliko zmore v človeških zadevah usoda in kako se ji lahko postavimo po robu. *Quantum fortuna in rebus humanis possit et quomodo illi sit occurrendum*
- Spodbuda, da poprimite za vajeti Italije in jo rešite iz rok barbarov. *Exhortatio ad capessendam Italiam in libertatemque a barbaris vindicandam*

V 16. stoletju so prvi bralci Vladarja opisani lik ciničnega in krutega vladarja, ki ustreza opisanim značilnostim Cesareja Borgie, prepoznali v Henriku VIII, samopašnemu angleškemu kralju, ki je po odcepitvi od Rima razglasil svojo lastno cerkev, zaradi ne strinjanja z njim pa je dal obglaviti svojega tajnika, humanista Thomasa Mora (1535), pozneje dvornega tajnika Cromwella, vmes pa svojo ženo Ano Boleno, mater poznejše kraljice Elizabete (Machiavelli 1532/2006).

Delo je Machiavelli napisal v prisilnem izgnanstvu v svoji vili Albergaccio blizu San Casciana, nekaj kilometrov od Firenc. Kratka politična razprava obdela samo eno vprašanje iz državoznanstva: po kakšnih poteh bi se z izrednimi sposobnostmi obdarjen človek mogel dokopati do oblasti in se na njej obdržati. Daleč najpomembnejši del knjige - od XV. do XXIV. poglavja -, našteva moralne vrline, ki naj bi jih vladar imel, ob njih pa tudi napake, ob tem pa po vrsti presoja, ali je za vladarja v konkretnih okoliščinah primernejše, da se ravna po nravnih predpisih, ali boljše, da jih krši. Njegov sklep je, da se politične vrline največkrat ne ujemajo z nravnimi, temveč so jim celo nasprotni. *Vladar* potemtakem sloni na pesimističnem pogledu na svet. Pisec uči, da v družbi, ki v njej vladata verolomnost in zvižanost, samo velika energija močnih in sposobnih ljudi brez predsodkov lahko za državo ustvarja pogoje za sožitje (Machiavelli 1532/2006). Kakšen mora torej biti popoln vladar?

- *Kadar so države, ki si jih pridobiš, kot rečeno, navajene živeti po svojih zakonih in v svobodi, si jih, če to hočeš, obdržiš na tri načine: prvič, če jih razdeneš; drugič, če greš osebno tja prebivat; tretjič, če jim dovoliš živeti po njihovi postavi, jemlješ od njih davek in osnuješ oligarhično vlado, ki skrbi za ohranitev njihovega prijateljstva* (Machiavelli 1532/2006, 24–25).
- *Pravim torej, da pride v povsem novih državah, kjer se novi vladar hoče obdržati na oblasti, do večjih ali manjših težav, kolikor bolj ali manj sposoben je novi gospodar* (Machiavelli 1532/2006, 27).

- *Tisti, ki po uspešnih, tem podobnih poteh, torej zaradi svoje sposobnosti postanejo vladarji, se do vlade stežka dokopljejo, a jo zlahka obdržijo (Machiavelli 1532/2006, 28).*
- *Tisti, ki samo po srečnem naključju postanejo iz zasebnikov vladarji, se z majhnim trudom povzpno na oblast, a s precejšnjim obdrže na njej. Spotoma ne nalete na nobeno težavo, ker jih kar samo nese tja; do vseh mogočih težav pride, kadar se ustoličijo (Machiavelli 1532/2006, 31–32).*
- *Ker pa zasebnik lahko postane vladar še na dva načina, ki ju ne moremo docela pripisati ne sreči ne podjetnosti, se mi ne zdi prav, da bi ju pustil znemar, čeprav bi o enem lahko bolj na široko razpravljali tam, kjer je bilo govora o republikah (Machiavelli 1532/2006, 40).*
- */.../ ko zaseben državljani postane vladar v svoji domovini, pa ne s pomočjo hudodelstev ali kakega drugega neznosnega nasilja, temveč ob blagohotni naklonjenosti drugih državljanov. Taki ureditvi bi lahko rekli meščanska vladavina (da se do take vlade dokoplješ, ni potrebna ne vsa podjetnost ne vsa sreča, temveč prej srečna lokavost), nanjo pa se povzpneš ali z naklonjenostjo ljudstva ali z naklonjenostjo velikašev (Machiavelli 1532/2006, 45).*
- */.../ ali ima vladar tako trdno državo, da se, če zabrede v stisko, lahko sam obdrži na površju, ali mu je zmeraj potrebna tuja pomoč (Machiavelli 1532/2006, 51).*
- *Vladar torej, ki ima mesto utrjeno in si ne nakoplje sovraštva, ne more biti napaden (Machiavelli 1532/2006, 53).*
- *Pri cerkvenih državah nastopijo vse težave, preden se jih polastiš; pridobivajo se namreč ali s podjetnostjo ali srečo, ohranjajo pa se brez prve in druge (Machiavelli 1532/2006, 54).*
- *Zgoraj smo rekli, kako je vladarju potrebno, da zida na trdne temelje, drugače bo vsekakor propadel. Poglavitni temelji, ki naj jih imajo vse države, nove, stare ali mešane, so dobri zakoni in dobra vojska. Ker pa ne more biti dobrih zakonov, kjer ni dobre vojske, in ker morajo biti tam, kjer je dobra vojska tudi dobri zakoni, bom pustil znemar razpravljanje o zakonih in bom govoril o vojski (Machiavelli 1532/2006, 58).*
- *Pravim torej, da je vojska, ki z njo vladar brani svojo državo, ali domača ali najemniška, ali pomožna ali mešana. Najemniška in pomožna sta nekoristni in nevarni (Machiavelli 1532/2006, 58).*

- */.../ da so vladarji, ki so bolj mislili na sladkosti življenja kot na vojsko, svojo državo izgubili (Machiavelli 1532/2006, 67).*
- *Zategadelj se mora vladar, če se hoče obdržati, naučiti, da je lahko tudi nedober in da to svojo lastnost pokaže, ali tudi ne, kakor pač terja potreba (Machiavelli 1532/2006, 71).*
- *Prihajajoč na druge, prej omenjene lastnosti, pravim, da mora vsak vladar želeti, da bi veljal za milosrčnega, ne pa za okrutnega, vendar mora paziti, da svoje milosrčnosti ne po nàpak uporabljal (Machiavelli 1532/2006, 76).*
- */.../ ali je boljše, da te imajo radi, kakor da se te boje, ali narobe? Odgovarja, da bi bilo želeti oboje (Machiavelli 1532/2006, 76). Vedeti namreč morate, da sta dva načina boja: prvi z zakoni, drugi s silo. Prvi je lasten človeku, drugi živalim, toda ker prvi mnogokrat ne zadošča, se je treba zateči k drugemu (Machiavelli 1532/2006, 80).*
- */.../ kot sem zgoraj deloma že povedal, naj vladar misli na to, da se izogne vsemu, zavljo česar ga ljudje zasovražijo in zaničujejo (Machiavelli 1532/2006, 83).*
- */.../ tudi kadar jih je našel neoborožene, jih je zmeraj oborožil, kajti s tem, da jih oborožiš, se njihovo orožje obrne tebi v prid (Machiavelli 1532/2006, 93).*
- *Nič ne prinese vladarju toliko spoštovanja kot znamenita dela in dokazi izrednih zaslug (Machiavelli 1532/2006, 98).*
- *Spoštovan je tudi vladar, kadar je pravi prijatelj in pravi sovražnik, se pravi, kadar se brez pomislekov postavi na stran koga proti komu drugemu (Machiavelli 1532/2006, 100).*
- *Za vladarje je izbira pomočnikov sila pomembna; ti so dobri ali ne, kakršna je pač vladarjeva preudarnost (Machiavelli 1532/2006, 103). Kadar vidiš, da minister misli bolj nase kot nate in da pri vseh ukrepih išče svoje koristi, potlej vedi, da tak človek ne bo nikoli dober pomočnik in se nanj nikoli ne boš mogel zanesi (Machiavelli 1532/2006, 103).*
- *Ni mi neznano, da so mnogi menili in menijo, da stvari tega sveta vodita usoda in Bog, in sicer tako, da jih ljudje s svojo sprevidevnostjo ne morejo popraviti, še več, da zanje sploh ni pomoči (Machiavelli 1532/2006, 109). Vsekakor pa sem prepričan, da je boljše, če je človek silovit in burjast, kakor da je obziren. Usoda je namreč ženska: če ji hočeš gospodovati, jo moraš tepsti in jo trdo prijemat (Machiavelli 1532/2006, 112).*

2.2.1 ZNAČILNOSTI VLADARJA

Iz česa sestoji politika? Machiavelli trdi, da v politiki *cilj posvečuje sredstva*. To pomeni, da se za skupno dobro lahko zanemarjajo navadna pravila posamezne etike. Kakšne morajo biti vrline državnega moža? Če je treba, lahko vladar celo goljufa; važno je, da opraviči svoje dejanje z videzom legitimnosti. To, kar velja za politika ni substanca, temveč videz. V XVIII. poglavju Machiavelli teoretično ovrednoti in doktrinira politični problem.

»Vsakdo ve, kako hvale vredno je, če vladar drži besedo in živi neoporečno, ne pa prekanjeno, vendar nam izkušnje naših dni kažejo, da so naredili velike reči prav vladarji, ki so se bore malo menili za dano besedo in znali lokavo goljufati ljudi, saj so navsezadnje posekali tiste, ki so se opirali na zvestobo postavam« (Machiavelli 1532/2006, 79–80).

Vladar mora obdržati dano besedo glede priročnosti. Machiavelli večkrat vztraja o posebni teži tedanjega političnega stanja. Te izjave bodo okronane v XXV. poglavju, z idejo, da se sreča lahko pojavi kot nesporen vladar človekovih usod, s tem da je namenjal pozornost radikalnim zgodovinskim pretresom, ki so nastali v roku nekaj let.

»Vedeti namreč morate, da sta dva načina boja: prvi z zakoni, drugi s silo. Prvi je lasten človeku, drugi živalim, toda ker prvi mnogokrat ne zadošča, se je treba zateči k drugemu« (Machiavelli 1532/2006, 80).

Vladar mora znati nadomestiti zakon z močjo. Podoba na pol živalskega vladarja je postala aktualna v političnih razpravah Machiavellijskega navdiha in doživela izredno literarni in kritiški uspeh. Basen in reki so Machiavelliju dobro znani, kar *Vladarju* bistveno pripomore k učinkovitosti izraza.

Zategadelj je za vladarja potrebno, da zna dobro rabiti žival in človeka. Te vloge so vladarje s prisposodobami učili že antični pisci, ki pripovedujejo, kako so Ahila in mnogo drugih starih veljakov dali v rejo kentavru Hironu. da bi jih vzgojil v svoji trdi šoli. To, da so imeli za vzgojitelja nekoga, ki je bil napol žival in napol človek, ne pomeni drugega, kot da je vladarju potrebno, da zna rabiti prvo in drugo naravo, ker ena brez druge ni obstojna.

Ker je torej vladarju neogibno potrebno, da zna uporabljati živalski način boja, mora med živalmi posnemati lisico in leva, kajti lev se ne ubrani zank, lisica pa se ne ubrani volkov. Spričo tega je treba biti lisjak, da ne spregledaš pasti, in lev, da preplašiš volkove (Machiavelli 1532/2006, 80).

Vladar mora biti zvit kot lisica in agresiven kot lev. Machiavelli ž živalskimi primerjavami, pripisuje človeku konotacijo lisičje zvitosti in levje agresivnosti. Predpostavka je v skladu z izjavami izpostavljenimi na začetku poglavja in pravi, da so le tisti ljudje, ki so se obnašali po načelu "so se bore malo menili za dano besedo in znali lokavo goljufati ljudi" dosegli uspeh. Za florentinskega državnika je torej goljufiva neusmiljenost prav tako divja in živalska kakor groba sila, in tako sodi na področje "bojevanja s silo" in ne "z zakonom."

»Potemtakem previden gospod ne more in ne sme biti mož beseda, kadar mu je to v škodo in če so odpadli razlogi, zavoljo katerih je besedo dal« (Machiavelli 1532/2006, 80).

Vladar mora ukrepati v interesu države. Machiavelli spada v svoj čas s tradicionalnim zgodovinoписjem, katere namen je razlikovati določeno politično obnašanje in resnične temeljne vzroke, ki predstavljajo izgovore, ki jih predloži v naslednjih straneh.

»Ko bi bili ljudje povsem dobri, bi tale nauk ne bil dober; ker pa so malo prida in ker ti ne bodo držali besede, je tudi ti njim nikar« (Machiavelli 1532/2006, 80).

Nagnjenost k veleizdaji je del človeške narave. Avtor vztraja na ideji, da neupoštevanje sporazumov s strani vladarja ni sporno, ker so ljudje "žalostni". Machiavelli se navdihuje v latinskem reku "*homo homini lupus*" (dobesedno "človek človeku volk"), katero najstarejšo verzijo pripisujemo latinskemu dramatikumu Makciju Plavtu (Machiavelli 1532/2008); uspešno povzema staro in hkrati sedanjo zasnovo človeškega stanja, ki se je prenašala in širila skozi stoletja; puščala je sledi tako v mislih kakor v nekaterih priljubljenih izrekih in šalah. Sklicuje se na prirojeni nagon človeka, ki napade sočloveka; kakor volk, ki, zaradi preživetja, požre najšibkejšega. Podobnega mišljenja je bil tudi angleški filozof 17. stoletja Thomas Hobbes, ki je to filozofijo izražal na področju politične antropologije.

Vladar ni bil nikoli v zadregi za zakonite razloge, s katerimi zabriše verolomnost. Glede tega bi lahko navedel nešteto sodobnih primerov in pokazal, koliko mirovnih pogodb in

koliko obljub je postalo neveljavnih in praznih, ker vladarji niso bili mož beseda; kdor je znal boljše lisjačiti, jo je tudi boljše odrezal. Vendar je treba znati to naravo dobro prebarvati in biti velik hinavec in potuhnjeneč. Ljudje so namreč tako otročji in se tako radi podrede pričujočim nujam, da bo tisti, kdor slepari, zmeraj našel nekoga, ki se da oslepariti (Machiavelli 1531/2006, 80).

Izdajstvo pa je treba vedno prikriti. V politiki je videz pomemben toliko kot substanca. Avtor vztraja na potrebo po "prebarvanju narave" in biti velik "hinavec" in "potuhnjeneč". V XVII. poglavju je avtor ljudi označil za "hinavce in potuhnjence". V tem primeru so ljudje preprosti in naivni in stremijo k izpopolnjevanju pogojnih zahtev, zato jih lahko nek iznajdljivi vladar zlahka manipulira.

2.2.2 VRLINE IN MORALA

Kdor vlada državi mora slediti moralnim normam? Machiavelli je prvi eksplicitno zastavil vprašanje odnosa med moralo in politiko. Še danes je to vprašanje predmet polemičnih razprav. Odgovor filozofa je jasen: če opazujemo zgodovinske procese v luči njihove objektivnosti (efektivne resnice), ne da bi se pustili vplivom našega lastnega mišljenja, se v teoriji pojavi kriterij realizma. Ali mora politika temeljiti na etičnih načelih? Politika ne sme od zunaj sprejeti moralnosti, ampak mora biti sama normativna, ker samo v sebi lahko najde lastno opravičilo za zagotovitev urejenega življenja svojim podložnikom. To ne pomeni, da mora biti vladar nemoralen ali ravnodušen za dobro in zlo, ampak da lahko pri vladanju državi koristno uporabi to, kar je za nekoga zlo (na primer krutost).

Zdaj moramo pogledati še to, kako naj vladar ravna s podložniki ali s prijatelji /.../ A ker je bil moj namen napisati nekaj za tistega, ki kaj razume, se mi je zdelo primernejše odkrivati tisto, kar je dejansko res, ne pa tisto, kar si glede tega kdo izmisli. Mnogi so zamišljali republike in monarhije, ki jih v resnici nikoli nihče ni videl ne poznal. Vendar je razdalja med tem, kako se živi, in tem, kako naj bi se živelo, tolikšna, da se tisti, ki zanemari, kar se dela, za tisto, kar naj bi se naredilo, prej nauči, kakor propade, kakor pa, kako se ohrani. Človek namreč, ki oče vsepovsod veljati za dobrega, bo med množico tistih, ki niso dobri, hočeš nočeš propadel. Zategadelj se mora vladar, če se

hoče obdržati, naučiti, da je lahko tudi ne dober in da to svojo lastnost pokaže, ali tudi ne, kakor pač terja potreba (Machiavelli 1532/2006, 71).

Odnos med moralo in politiko je treba razumeti v svoji dejanski efektivni resničnosti, in sicer v dejanski realnosti, ne pa po abstraktnih načelih. "A ker je bil moj namen napisati nekaj za tistega, ki kaj razume" avtor predaja predloge vladarju, ki prihajajo iz izkušnje in študija zgodovine. Da bi dosegel ta cilj, avtor izbere "efektivno resnico", ki se uporablja v praksi, ne pa "domišljijo", oziroma abstrakcijo. Opozicijski binom "efektivna resnica" v primerjavi z "domišljijo" se je povečal za najem tematičnega kanona v naslednji politični razpravi, ki se zgleduje po Machiavelliju in vidi v njem ustanovitelja. Tukaj je vredno opozoriti, kako ima ta diada korenine v šolskem aristotelizmu zgodnjega šestnajstega stoletja, v katerem se večinoma loči ontološko stanje, ki ga ustvarja zgolj kognitivna podoba realnega (Machiavelli 1532/2008).

Ko torej puščam vnemar, kar so si glede vladarja izmislili, in razpravljam o tem, kar je resnično, trdim, da vse ljudi, kadar govorijo o njih, posebno pa vladarje, ker so postavljeni višje, opredeljujejo po nekaterih lastnostih, ki jim prinašajo ali grajo ali hvalo. Se pravi, da imajo nekoga za darežljivega, drugega za stiskača (uporabljam toskanski izraz misero, kajti skopuh -avaro- je v našem jeziku tisti, ki bi si tudi z ropom rad nagrabil premoženje, stiskač pa pravimo človeku, ki s svojim imetjem preveč skopari); tega imajo za radodarneža, onega za grabežljivca, tega za okrutneža, onega za milosrčnega, ta jim je verolomnež, oni mož beseda; ta mehkužnež in bojzljivec, oni krut in pogumen, ta človeški, oni prevzetan, ta pohoten, oni ta resen, oni frifa, ta veren, oni neveren, in tako dalje (Machiavelli 1532/2008, 72).

Pri ocenjevanju občin ljudi imamo jasne sodbene standarde. *Ta pohoten*: V XVII. poglavju Machiavelli izjavi, da se vladar izogiba sovraštvu, »kadar ne sega po imetju svojih državljanov in podložnikov in po njihovih ženskah«.

Vem, da bo vsakdo priznal, kako nadvse hvale vredno bi bilo, ko bi vladar od zgoraj opisanih lastnosti in se v vsem po njih ravnal, mora hočeš nočeš biti vsaj toliko pameten, da zna zabrisati slab sloves napak, ki bi ga spravile ob državo, tistih, ki ga obnjo ne spravijo, pa se varovati, če le more. Če ne more, naj brez večjih pomislekov

pusti, da gredo stavi po svojo pot. In nikar naj ga ne skrbi, da bo zavoljo napak, brez katerih bi težka rešil državo, prišel na slab glas. Če namreč vse dobro pretehtano, ugotovimo, da ga marsikaj, kar je videti krepost, če se ravna po njej, pripelje v pogubo, marsikaj drugega, kar je videti napaka, pa mu prinese varnost in blaginjo (Machiavelli 1532/2008, 72).

Navadna morala bi povzročila uničenje države: v politiki obstajajo škodljive vrline in prednostni pregrehi. Razlog, da vladar ne more biti vedno in popolnoma usmerjen proti dobremu je ta, da "človeško stanje mu tega ne dovoli". Machiavelli (1532/2006, 77) bo obrazložil še svojo boljšo misel v XVII. poglavju: »In ljudje si manj pomišljajo žaliti tistega, ki se trudi za ljubezen, kot tistega, ki jih prime v strah ...«

2.2.3 O KRUTOSTI IN MILOSRČNOSTI

Politika mora uporabljati vsa orodja, ki jamčijo njen uspeh. Milosrčnost mora ukrotiti politiko? Tudi zmernost je potrebna, toda pretirana sistematična dobrohotnost vodi k razpoki družbenega reda in s tem ustvari še večjo škodo kakor realistična uporaba nasilja. Ali je boljše, da je vladar ljubljen ali da se ga bojijo? Seveda bi bilo za vladarja idealno, da bi ga hkrati ljubili in se ga bali, vendar je to v praksi težko združiti oziroma uresničiti. Kdor vlada, se mora torej od časa do časa odločati glede na dano priložnost. Vsekakor ne sme prilagoditi vlade normam, ki urejajo posameznikovo etiko.

»Prihajajoč na druge, prej omenjene lastnosti, pravim, da mora vsak vladar želei, da bi veljal za milosrčnega, ne pa za okrutnega, vendar mora paziti, da svoje milosrčnosti ne po napak uporabljaj. Cesare Borgia je veljal za okrutneža, vendar je ta njegova okrutnost naredila red v Romagni, jo združila in jo prisilila k miru in zvestobi« (Machiavelli 1532/2006, 76).

Cesare Borgia, ki je od Francozov dobil naziv vojvode Valentinskega, zato so ga imenovali Valentino, predstavlja najboljši primer vladarja.

»Potemtakem mora biti vladarju deveta skrb, če ga razvpijejo za okrutneža, le da drži podložnike skupaj in da so mu zvesti. Z maloštevilnimi zgledi okrutnosti bo milosrčnejši kot tisti, ki iz prevelike milosrčnosti dopuste, da se razbohotijo neredi, iz katerih se izcimijo umori

in ropi; ti namreč zadenejo vso skupnost, od vladarja izhajajoče kazni pa prizadenejo posameznika« (Machiavelli 1532/2006, 76–77).

Usmiljenje v politiki proizvaja več škode kot dobička. Še enkrat je prisotna analogija oziroma teza o ravnotežju med “koristmi mnogih” in “škodi maloštevilnih” (Machiavelli 1532/2008).

»Med vsemi vladarji se zlasti novi ne more izogniti glasu, da je okruten, ker je v mladih državah vse polno nevarnosti« (Machiavelli 1532/2006, 77).

Krutost je potrebna v ustvarjanju nove države.

»Vendar mora vladar pomisliti, kdaj in komu verjame, v odločitvah naj ne bo prenagel in lastne sence naj se ne boji. V ukrepanju naj se drži srednje poti med previdnostjo in človečnostjo, dako da zavoljo prevelike zaupljivosti ne bo postal nepreviden, ali zavoljo prevelike nezaupljivosti neznosen« (Machiavelli 1532/2006, 77).

Tudi ko vladar ravna kruto, ne sme zgedati osebno krut. “V odločitvah naj ne bo prenagel in lastne sence naj se ne boji”: vladar mora biti previden v poslušanju glasov in se hkrati posledično ravnati po teh (Machiavelli 1532/2008). Vladar ne sme zaradi prevelikega strahu poslušati glasove o zaroti in nepremišljeno zatirati, kjer ni nič zatiranja vrednega.

»Tu pa se zastavi vprašanje: ali je boljše, da te imajo radi, kakor da se te boje, ali narobe? Odgovarja, da bi bilo želeti oboje. Ker pa je to dvoje težko spojiti, je precej bolj zanesljivo, da se te boje, kot pa da te imajo radi, kadar že par mora eno od obojega manjkati« (Machiavelli 1532/2006, 77).

Tako milosrčnost kakor krutost sta koristni. Krutost pa je nujno potrebna.

»O ljudeh namreč na splošno lahko rečemo, da so nehvaležni, muhasti, hinavski in potuhnjeni, da beže pred nevarnostmi in so pogoltni na dobiček. Dokler jim izkazuješ dobrote, so vsi tvoji: ponujajo ti kri, premoženje, življenje in otroke, dokler vsega tega ne potrebuješ, kakor sem zgoraj povedal; ko se stiska približa, odpadejo« (Machiavelli 1532/2006, 77).

Razlogi te politike so psihološke narave. Pesimistično sodbo o ljudeh, nagnjenih k zlu, je avtor predvidel že v XV. poglavju (Machiavelli 1532/2008).

Ko Machiavelli (1532/2006, 46) pripisuje sklop nezavidljivih atributov človeškemu rodu, nas spominja tudi na edninske značilnosti najemniških vojsk v XII. poglavju: »vojaki, dokler se ne vojskuješ, ampak ko vojna izbruhne, jo ali pobrišejo, ali gredo svojo pot«. O pomožnih, mešanih in lastnih vojaki. *De militibus auxiliariis, mixtis et propriis*.

»Vladar pa, ki je vse gradil na njihove besede, propade, če nima pri roki kake druge obrambe, kajti prijateljstva, ki se dobijo za denar, ne pa z veličino in plemenitostjo duha, resda lahko kupiš, a jih vendarle nimaš in se v hudih časih nanje ne moreš zanesti« (Machiavelli 1532/2006, 77).

Politika prijateljstva temelji le na recipročnem interesu. Izraz izhaja iz *Historiae III*, mojstrovina Publija Kornelija Tacita (56–117), v kateri rimski zgodovinar in politik piše o cesarju Viteliju, 8. rimskemu cesarju: »*amicitia dum magnitudine munerum, non constantia morum contineri putat, meruit magis quam habuit*« (Machiavelli 1532/2008). Dobesedno: Prijateljstvo, dokler se ga želi obdržati zaradi velikosti ljubezni, ne pa zaradi stanovitosti navad, velja več od tistega kar se ima.

In ljudje si manj pomišljajo žaliti tistega, ki se trudi za ljubezen, kot tistega, ki jih prime v strah, kajti ljubezen velja za dolžno vez, ki jo ljudje, ker so pač malo prida, pretrgajo vsakič, ko jim tako boljše kaže, bojazen pa se rodi iz strahu pred kaznijo, strahu, ki se ga nikoli ne zmanjka. Vendar naj vladar, ki si ne pridobi ljubezni, uredi tako, da si obenem s strahom ne nakoplje še sovraštva. To namreč, da se ga boje in ga ne sovražijo, gre prav lahko skupaj, in to zmeraj, kadar ne sega po imetju svojih državljanov in podložnikov in po njihovih ženskah (Machiavelli 1532/2006, 77–78).

Bojazen pred kaznijo ustvarja trdnejše politične vezi od ljubezni. Dolžna vez je tista vez, ki izvira iz pravne obveznosti, kot na primer tista med dajalcem kredita in dolžnikom. Vez, ustvarjena iz hvaležnosti, je preprosta in jo katera koli osebna korist lahko pretrga. Medtem ko vez, ki jo naredi strah, temelji na strahu pred kaznijo oziroma na posledicah, ki jih nezvesto vedenje določi (Machiavelli 1532/2008). Strah pred kaznijo bo predstavljal tudi spoštovanje, ki ga kazenski pogoj doseže in hkrati podpira obvezen odnos.

»In če že mora kdaj krvavo nastopiti proti komu, naj to stori, kadar ima za to zadostno opravičilo in očitni razlog, vendar naj nikakor ne sega po tujem imetju, kajti ljudje prej pozabijo na očetovo smrt, kot na izgubo dediščine. Sicer pa se razlogov, da si prilastiš tuje imetje, nikoli ne zmanjka, in tisti, ki začne živeti od ropov, že najde razlog, da si prisvoji tuje« (Machiavelli 1532/2006, 78).

Politična krutost mora biti vedno opravičena in nikoli motivirana zaradi ekonomskih interesov. Krvavo nastopiti, zadostno opravičilo in očitni razlog izhajajo iz kazenskega leksikona in označujejo koncept izgovora in diskriminiranja.

»Med znamenita Hanibalova dejanja štejejo to, da v njegovi silno veliki vojski, sestavljeni iz ljudi nešteti ras, vojski, s katero se je hodil bojevati v tuje dežele, ni nikoli prišlo do nobenega nesoglasja ne med enotami, ne med moštvo in vojskovodjem, ne tedaj, ko mu je sreča obračala hrbet, ne tedaj, ko se mu je smehljala« (Machiavelli 1532/2006, 78).

:

V času vojne je krutost neizogibna. Machiavellijevo nezaupanje mešanim vojskam se je pokazalo že v XII. poglavju, ko se je nanašal na Kartazane. Avtor je obujal spomin na epizodo, v kateri so se najemniške vojske, ki so se v prvi punski vojni bojevale za Kartagino proti Rimljanom, uprle svojim poveljnikom (Machiavelli 1532/2008). Zanimiv in pomemben primer izhaja iz vojaške zgodovine Kartagine in kaže na Hanibalove sposobnosti oziroma vrline ohranjanja povezanosti in discipline v mešanih najemniških vojskah, tudi ko mu je sreča obračala hrbet.

»To je lahko dosegel le s svojo nečloveško okrutnostjo. Spričo nje in spričo njegovih nešteti vrlin so ga njegovi vojaki vedno spoštovali in se ga bali; brez nje bi mu njegove druge vrline še daleč ne bile prinesle tolikšnega uspeha. Pisci pa, ki v tem niso preveč preudarni, po eni strani občudujejo to njegovo disciplino, po drugi pa obsojajo poglobitni razlog zanjo« (Machiavelli 1532/2006, 78).

Hanibal je znal odlično izkoristiti trenutke krutosti in milosrčnosti, ko so prvi služili kot izrazit kontrast drugim.

2.2.4 USODA

Machiavelli v osnovi identificira dve osnovni poti, po katerih se lahko dostopa do oblasti. To mu lahko uspe s svojimi zmožnostmi, vrlinami, sposobnostmi ali s pomočjo sreče. Že v uvodu *Vladarja* se sklicuje na srečo, ko pravi, da se v svoji nezavidljivi situaciji znašel zaradi nesrečnih okoliščin. Če priznamo delitev na srečo in vrline, ki sta možna pogoja za uspeh, lahko po tem sklepamo, da želi povedati, da ima potrebne vrline za vodenje odgovorne državne funkcije, vendar jo je izgubil zaradi pomanjkanja sreče. Usodo omenja vseskozi. Kadar vladar naskakuje prestol se mora v večji meri zanašati na svoje vrline, medtem ko se dedna oblast v dinastiji v večji meri ohranja zaradi srečnih okoliščin.

»Kadar pa si prisvojiš posest v deželah, ki govore drugačen jezik in imajo drugačne navade in ureditev, tedaj pride to težav. Tu je treba veliko sreče in dokajšnje sposobnosti, da jih obdržiš« (Machiavelli 1532/2006, 12).

Vladavine razdeli glede na način vladanja, na centralno organiziranost vladavine in na stopnjo avtoritarnosti, na dve obliki. Na eni strani imamo precej oligarhičen, na drugi strani aristokratski način. Avtor kot zgled poda dva primera: turškega sultana in Francosko državo.

Kot zgleda teh dveh različnih vladavin nam za naših dni veljata turški sultan in francoski kralj. Vsej sultanovi državi vlada en sam gospod, drugi pa so njegovi služabniki. Kraljestvo ima razdeljeno na sandžakate in tja pošilja različne upravnike, menjava in spreminja pa jih po mili volji. Francoski kralj pa vlada sredi množice veljakov, v katerih oblast je stara in ki jih v njihovi državi podložniki priznavajo za gospode in so jim srčno vdani. Omenjeni veljaki imajo svoje posebne pravice, ki jim jih kralj ne more vzeti, ne da bi pri tem nevarno tvegali. Kdor torej razmisli o prvi in drugi teh držav, bo ugotovil, da je Sultanovo državo težko osvojiti, a na moč lahko obdržati, če je, postavim, premagana. Nasprotno pa boste ugotovili, da je, po svoje Francosko državo lažje zasesti, a sila težko obdržati (Machiavelli 1531/2006, 21–22).

Tukaj se ne opira samo na sposobnost vladarja, da zna osvojiti in obdržati svoj teritorij. V veliki meri je njegov uspeh odvisen tudi od zunanjih dejavnikov, kot recimo, način vodenja njegovih predhodnikov in stanje civilne družbe. Torej je potrebna tudi sreča, da so civilne strukture

naklonjene menjavi oblasti. Nov vladar bo potreboval veliko sreče, da bo lahko obdržal neko ozemlje, vendar velja tudi obratno. Če je nekdo pridobil ozemlje s pomočjo tuje vojske in sreče in nima potrebnih vrlin, ga bo težko obdržal.

»Tisti, ki samo po srečnem naključju postanejo iz zasebnikov vladarji, se z majhnim trdom povzpno na oblast, a s precejšnjim obdrže na njej« (Machiavelli 1532/2006, 30).

Ne samo, da je potrebna sreča, da si pridobiš oblast, potrebna je tudi za ohranjanje oblasti.

Moder vladar, tudi v mirnih časih ne sme stati križem rok, ampak si tudi tedaj marno nabirati kapital, da mu bo na voljo v stiskah, in zato, da ga bo sreča tudi tedaj, kadar se obrne, našla pripravljenega, da se ji postavi v bran. Sreča je namreč nepredvidljiva in se hitro obrača in vladar mora biti na to pripravljen. Zato mora v dobrih časih varčevati, da lahko v slabih časih kljubuje nesreči. Torej je lahko vladar dober samo toliko, kot mu dopuščajo trenutne okoliščine. Vendar opozarja, da imajo "vsi ljudje to napako, da v brezvetrju pozabljajo na nevihto" (Machiavelli v Kokol 2009, 17).

Kadar je govora o sreči, lahko ugotovimo, da je od nje marsikaj odvisno in da se težko zanašamo le na svoje sposobnosti. Velja tudi obratno. Machiavelli najde primer v svoji Italiji, ki je podvržena nenehni nesreči, za katero pa sam ugotavlja, da je le izgovor za periodične slabe odločitve predvsem na vojaškem področju. V petindvajsetem poglavju strne svoje poglede na srečo in njeno vlogo v vladanju. Po njegovem sreča vpliva na polovico vseh dejanj in odnosov v družbi.

»Da pa docela ne odpravimo naše svobodne volje, vendarle sodim, da bi utegnilo biti res, da je usoda razsodnica polovice naših dejanj in da drugo polovico ali približno toliko prepušča v odločanje nam samim« (Machiavelli 1532/2006, 109).

Druga polovica je torej odvisna od naših sposobnosti. In ker na prvo polovico ne moreš vplivati, se moraš toliko bolj osredotočiti na svoje sposobnosti in vrline. Kadar ti je sreča naklonjena, se moraš na vsi moč truditi, da iz tega potegneš koristi in prednost za trenutek, ko se usoda obrne. Srečo oziroma nesrečo primerja s poplavami. Res je, da jih ne moreš preprečiti, vendar lahko s pametno preventivno zaščito, z nasipi in kanali, omiliš njene posledice.

»Vsekakor pa sem prepričan, da je boljše, če je človek silovit in burjast, kakor da je obziren. Usoda je namreč ženska: če ji hočeš gospodovati, jo moraš tepsti in jo trdo prijemati. Videti je, da se rajši ukloni ognjevitežem kakor tistim, ki se hladno lotevajo vsega. Kot ženska je kajpak kraljica mladih, ker so manj obzirno spoštljivi, a bolj vroče krvi in napadalni in ji bolj drzno ukazujejo« (Machiavelli 1532/2006, 109).

Prispodoba je del takratnega literarnega okvira mizoginije 14. oz. 15. stoletja: “ji gospodovati” pomeni imeti v lasti njeno telo, tako da celotna metafora dobi seksualno konotacijo. Avtor zna dobro uporabljati mizoginijo v ključu politično-socialne diagnoze. XXV. poglavje, ki se je odprlo s pregovornim gibanjem, se krožno zaključí z neko vrsto improviziranega sijaja implicitnega reka “Vsak je svoje sreče kovač” (Machiavelli 1532/2008).

3 PRIMERJAVA MED MACHIAVELLIJEVIMI IDEJAMI IN DANAŠNJO POLITIKO

Politični realizem je princip, ki ga je Machiavelli potrdil in po katerem politična akcija najde opravičilo v sami sebi, v jamčenju reda in svobode civilne družbe. Politika torej predstavlja neodvisno znanost od katerega koli etičnega in religioznega sistema. Seveda je izraz makiavelizem uporabljen kot slabševalnica, toda z druge strani je treba upoštevati dejstvo, da mnogi obrekovalci niso bili nikoli popolnoma poštene. Pruski kralj Frederik II, je na primer celo napisal esej proti ideji “Raison d’Etat”, ki jo je podpiral mislec iz Firenc, vendar se je kasneje v praksi popolnoma ravnal po principu političnega realizma (Ubaldo 2000).

Morgenthau (1995) trdi, da je človek svoje vedenje o mednarodnih odnosih organiziral na ravni znanosti šele v 20. stoletju. Realistični pristop v smislu pojasnjevanja prakse in na podlagi tega oblikovanja teorije je imel in ima vpliv še danes. Ker je ta za sodobne realiste nebitven, se leti pri svojih utemeljevanjih in sklepanjih o sedanjosti brez oklevanja naslanjajo na misli Tukidida ali Svetega Avguština, na misli Machiavellija ali Hobbesa (Morgenthau 1995, 3–4). Če pogledamo druge avtorje, lahko opazimo, da Machiavellijev konceptualni aparat predstavlja nekakšno ogrodje realističnega koncepta. Po analizi odnosov italijanskih mestnih držav v 16. stoletju je Machiavelli razvil politično teorijo, ki temelji na praksi tistega časa. Machiavelli je uvedel induktivni postopek v družbenih vedah.

V nasprotju z idealisti realisti menijo, da je človekova narava ena bistvenih nespremenljivk ali vsaj ni lahko spremenljiva. Po idealističnih konceptih se človekova narava lahko izboljša celo do popolnosti. Realisti pa pravijo, da politične reforme ali izobraževanje v bistvu ne morejo spremeniti človekove narave. Človek je hudoben, grešen in hoče imeti moč, zato njegova narava ni niti dobra niti popolna. Zato realisti poudarjajo pomen koncepta ravnotežja moči, ki preprečuje, da bi ena država postala hegemon, druge pa bile podrejene (Morgenthau 1995, 9). Realisti torej posvečajo pozornost predvsem tistemu, kar je, ne pa tistemu, kar bi moralo biti. Za realiste se zato moralni principi v svoji abstraktni obliki ne morejo uporabljati v konkretnih političnih akcijah. Državniki delujejo v mednarodnem okolju, ki se bistveno razlikuje od okolja znotraj države, v katerem ni skupnih avtoritarnih političnih institucij, pravnega sistema in splošno sprejetih pravil vedenja. Državniki so prisegli pred najvišjimi organi svoje države, da bodo ščitili interese svoje države pred katerokoli zunanjo grožnjo. Za varnost lastne države v mednarodnem sistemu revolucionarnih, ekspanzionističnih, revizionističnih, hegemonističnih in drugih beligerentnih sil se mora državnik pogosto odločiti za politične akcije, ki so v nasprotju s pravnimi in moralnimi pravili civilizirane države (Morgenthau 1995, 9).

Machiavelli je z razliko krščanskega nezaupanja do vlade, povečeval državo. Želel je razlikovati politiko in moralo. Želel je uporabiti moč kot umetnost in ne kot zlo. Cilji, ki povečujejo sredstva, so bili za Machiavellija neodvisnost držav, svoboda, varnost in trdni zakoni. Tega pa ni mogoče doseči brez vlade. Machiavellijeva politika je torej vedno neodvisna. Moč je uporabljal v duhu in pomenu renesanse. Uporaba moči je nadarjenost, umetnost in dosežek kreativne osebnosti, medtem ko je izbirnost del kompleksa vrlin (*virtu*). Machiavelli pa ne definira moči. Cilji sami sebi ne povečujejo sredstva, ampak morajo sredstva služiti svojim namenom. Varnost države je potrebna in ima popolno prednost pred osebnimi etičnimi prepričanji vladarja, saj on ni gospodar, temveč služabnik države.

Machiavelli daje v *Diskurzih* ljudem pomembnejšo mesto v primerjavi z *Vladarjem*, saj avtor opozarja na pomen sodelovanja ljudi v političnem življenju, da bi jamčili državi učinkovitost, uspešnost, trdnost in dolgotrajnost, ki naj bi jih imel vladar; od tega izhaja premoč republikanskega režima, ki lahko boljše prevedri nevihte in se upira variabilnosti usode, ravno zaradi bogatosti in drugačnosti svojih državljanov, ker kakor je Machiavelli pisal v XXV. poglavju o usodi: »Ni pa najti pametnega človeka, ki bi se znal temu prilagoditi, in sicer zategadelj, ker se ne more odvrniti od tistega, k čemur je nagnjen po naravi, pa tudi zavoljo tega, ker človeka, ki mu je šlo vse po sreči, ko je hodil po eni poti, težko prepričaš, naj s te poti zavije« (Machiavelli 1532/2008, 110–111).

V Machiavellijevi ideji igra religija zelo pomembno vlogo, ker je skupaj z dobrimi zakoni in orožji eden izmed temeljnih stebrov na katerih temelji država. Je zelo potrebna za ohranjanje civilizacije in predstavlja faktor poenotenja, ki jamči spoštovanje moralnih vrlin. Pomembnost in funkcija religije so take, da njuno poslabšanje posledično s sabo vodi državo in obratno, predstavlja odločilni dejavnik za obnovitev: »tiste vladavine in tiste republike, ki želijo se ohraniti nepokvarjene, morajo ohranjati nepokvarjene slovesnosti svoje vere« (Machiavelli 1532/2006, 45). Machiavelli dojema religijo kot *instrumentum regni*, to je sredstvo s katerim se obdrži skupno in solidno prebivalstvo v imenu ene same vere. Religija je torej državna vera, ki mora biti uporabljena za izključno politične in špekulativne namene, orodje, ki ima vladar, da bi dobil soglasje ljudstva, ki je bistvenega pomena za enotnost in dolgotrajnost vladavine. Od tukaj izhaja Machiavellijevo dvojno stališče: na eni strani ostra polemika proti aktualni razgradnji verskega običaja (in proti odgovornim za korupcijo), na drugi popolno prepoznavanje dvojne pozitivne funkcije religije, moralne in civilne, ko se ta ohrani pristna in nepokvarjena (Salinari in Ricci 1987, 69). Mešane vojske države so bile državi problematične za širitev vladavine, zato Machiavelli podpira idejo lastne državne vojske.

Po Morgenthau (1995) spreminjanje sveta in človeka preprosto ni mogoče, če se ignorirata človekova nepopolna narava in konfliktnost odnosov med državami. Prav zaradi tega je potrebno v mednarodnih odnosih izhajati iz borbe za moč zaradi uresničevanja nacionalnega interesa kot temeljne determinante obnašanja držav v medsebojnih odnosih. Zato realistični pristop pomeni, da je potrebno prej težiti k manjšemu zlu kot pa k absolutnemu dobremu. Niebhur pravi, da je nacionalna oblast samo projekcija posameznikove volje do moči. Čim manj moralnih zadržkov ima posameznik kot član skupine ali države, tem večje je nasilje na nivoju skupine ali države. Med teoretiki, ki trdijo, da je konfliktnost bolj kot sodelovanje tipična za odnose med državami kot za odnose znotraj držav, je tudi N. J. Spykman (1893–1943). Konfliktna situacija med državami so pravzaprav normalen pojav, medtem ko taka stanja znotraj držav prevladujejo ko se posamezna država znajde v krizi zaradi zloma centra oblasti. Države obstajajo zato, ker so močne ali ker jih ščitijo druge države (Morgenthau 1995, 17).

Če pomislimo na Machiavellija in na njegovo državo ter na realiste, njegove naslednike, opazimo skupno oporišče: *Država*. Država predstavlja za vse glavni subjekt v evropski (oziroma svetovni) skupnosti, bodisi v aktualni bodisi v tisti iz 16. stoletja.

3.1 MEDNARODNI ODNOSI

Če pogledamo 21. stoletje, lahko naštejemo veliko vojn: nekatere države živijo v upanju, da bodo dosegle "demokratizacijo". Vsi Evropejci se na raznovrstne načine borimo za svetovni mir in še živimo pod vplivom ameriške politike, tudi če smo v Evropi in živimo v Evropski Uniji. Po končani hladni vojni ne poznamo več delitve med vzhodom in zahodom, ampak med severom in jugom, saj obstajajo tako zelo bogate države kakor zelo revne. Ne poznamo več absolutističnih držav v Machiavellijevem smislu, vendar poznamo demokratične republike in druge države, ki imajo namen postati republike. Kultura je na višjem nivoju, vendar ne poznamo znanih imen italijanske in evropske renesanse, ampak lahko rečemo, da država podpira in financira umetnike. Pisatelji, pesniki in novinarji imajo večjo svobodo govora v primerjavi s takratnim obdobjem. Po drugi svetovni vojni ni bilo tako, ampak se je vse zamenjalo z demokratizacijo in drugimi tokovi (Deklaracija človekovih pravic 1948). Kar se tiče vojn je bilo podpisanih veliko pogodb in konvencij (Ženeverska, Ajova), ki so vojn postavila pravila in prepovedale nekatere načine bojevanja. Vse to se je uveljavilo po drugi svetovni vojni. Mednarodni odnosi so omogočili podpis številnih pogodb, mednarodno pravo je bilo kodificirano in veliko je bilo storjenega za zaščito posameznika.

Svet je postal globalna vas tako v komunikacijskem kot v ekonomskem smislu, ustanovljenih je bilo mnogo multinacionalk, ki želijo doseči največji profit in izkoriščajo svetovne resurse na najbolj ekonomičen in preišljen način. Od tukaj izvira drugi aktualen svetovni problem: okoljska zaščita. Iz religioznega vidika je svet razdeljen na več verskih območij. Za nas najvažnejša sta krščanstvo in islam. Nekateri politični teoretiki krivijo religijo za povzročanje nereda in vojn, kar je delno res, če pogledamo Srednji Vzhod, Severno Irsko, Irak itd. Menim, da vsaj v najbolj razvitih državah Cerkev nima oblasti nad politiko, povezana je k večjemu z nekaterimi strankami in interesnimi skupinami itd. Cerkev ima ločeno vlogo od države, česar v Machiavellijevi Italiji še ni bilo.

Posameznikova vloga je v mednarodnih odnosih po eni strani velika, po drugi skorajda nepomembna. Na eni strani imamo imena akterje svetovne politike, kot sta Donald Trump ali Vladimir Putin, na drugi imamo države, ki se ukvarjajo z identiteto, svobodo, demokracijo in posamezniku ne namenjajo veliko pomembnosti, temveč se orientirajo bolj na splošni politični in vladni sistem. Dejstvo pa je, da Vlada še obstajajo. So bolj ali manj moralni od predhodnikov?

John Forbes Nash Jr. (1928–2015), svetovno znani ameriški matematik in ekonomist, je na predavanju na Univerzi v Bergamu, 10. 6. 2010, izjavil, da “na straneh te mojstrovine (*Vladarja*) imamo vtis, da Machiavelli poskuša naučiti mafijce kako učinkovito delovati na brezobziren način. Zagotavlja taktične nasvete krutih in sebičnih načel, in v svoji knjigi dejansko opisuje "dvorske igre", ki so bile izvajane v Vatikanskih prostorih in florentinskih palačah." Na vprašanje ali morda obstajajo povezave med današnjimi vlada in *Vladarjem*, je odgovoril: »Tudi v Washingtonu lobiji igrajo svoje igre z namenom, da bi kongres odobril nekatere zakone oziroma, da ne bi odobril nekaterih drugih. Vendar lahko najdemo moderne analogije vladarja tudi drugje: pri afriških diktatorjih, v korejskih vodjih in v sirjskem predsedniku Asadu.« Glede vloge etike v *Vladarju*, je Nash dejal: »Machiavellijeve nasvete niso povezani z moralo, vendar je težko znanstveno ovrednotiti etiko, predvsem ko zadnja izvira iz religije. In ker znanost zahteva znanstvenost, se je pač Machiavelli modro odločil, da je opustil etiko v govoru strateških odločitev vladarja«.

Osebno menim, da se je pri tej izjavi direktno navdihnil v X., XVII. in XXII poglavjih *Vladarja*: »Pri čem je meriti moč vseh vladavin, O krutosti in milosrčnosti: in ali je bolje, da te imajo radi, kot da se te boje, ali narobe in O tajnikih, ki jih imajo vladarji okoli sebe.« Filozofija 16. stoletja dobi v tem primeru zelo močno empirično podporo v znanosti ekonomije in matematike 20. stoletja.

Mislím, da je filozofija striktno povezana z matematiko. Filozofija naj bi predstavljala koreníko, matematika pa krošnjo drevesa, v katerem filozofija dobi “empirično podporo”. Če želimo predstaviti temeljne razlike moramo razumeti koncept iz filozofskega in matematičnega vidika. Oba zorna kota ne sovpadata vedno, tudi zato ker imata vsak svojo tradicijo v zgodovini. Filozofijo po svoji naravi zanima izgovor in razlaga matematike kot manifestacije realnosti, katere obravnava sodi v razvrstitve, ki jih pripravlja filozofija sama; matematika pa velja predvsem kot kognitivna znanost, ne sodi področje etike; upoštevajo jo pa tako ontologija kot epistemologija (Lolli 2002).

»Da boljše razložim ta del, naj povem, da se po mojem lahko sami obdrže tisti, ki morejo, ker imajo ali dovolj ljudi ali denarja na pribitek, spraviti skupaj primerno vojsko in se spopasti na odprtem bojišču z vsakim, kdor pride in napade« (Machiavelli 1532/2008, 51).

Po Machiavelliju je mir zasnovan na vojni točno tako, kakor je prijateljstvo zasnovano na enakopravnosti. V mednarodnem kontekstu je torej edina mogoča enakopravnost v enaki vojaški sili med državami. Moč preživetja katerekoli države (naj bo demokratična,

republikanska ali aristokratska) je povezana z močjo uveljavljanja oblasti in z imetjem v lasti legitimnega monopola nasilja, da bi zagotovila notranjo varnost in preprečila potencialno zunanjo vojno (Machiavelli 1532/2008).

Osebnostno menim, da se John Nash ni neposredno opiral na *Vladarja*, ko je obravnaval področje teorije iger, ki pa se jo lahko uporablja v mednarodnih pogajanjih in pri izbiri določene politične strategije; lahko opazimo analoške teorije, ki jih je Machiavelli pred 500 leti predvideval, tako da realistična filozofija florentinskega humanista tudi v tem področju dobi empirično podporo. Sledi aktualni primer izziva Evropski komisiji grškega matematika Varoufakisa iz leta 2015. Yanis Varoufakis, ki je diplomiral iz matematike in statistike in priložnostno opravljal delo ministra za finance v grški vladi Alexisa Tsiprasa (ki od 25. januarja 2015 vodi glavno vladajočo ekstremno levičarsko stranko Syriza), je bil julija 2015 prisoten za pogajalsko mizo s Jean-Claudeom Junckerjem, predsednikom Evropske Komisije, Angelo Merkel, nemško kanclerko, in ostalimi vplivnimi politikami.

Med pogajanjem je Varoufakis večkrat spomnil, da so po drugi svetovni vojni mednarodni posojilodajalci odpustili velik del nemškega dolga. Zahvaljujoč se tej potezi s strani evropskih držav, vključno z Grčijo, je bil mogoč ponovni ekonomski zagon Nemčije.

Propad grškega bruto domačega proizvoda, ki je posledica recesije varčevalnih načrtov in obnov mednarodnih posojilodajalcev, je eden najslabših od leta 1870 do danes v državi, katere gospodarstvo velja za napredno. Padec -25 % realnega bruto domačega proizvoda Grčije je verjetno primerljiv le z veliko depresijo in povojnim obdobjem v prejšnjem stoletju. Nemški BDP je med letoma 1945 in 1946 beležil -66 %, tudi sama Grčija je med letoma 1938 in 1945 zapisala podatek -64 %, Italijanski BDP med 1941 in 1945 je propadel za 44 %, medtem ko je francoski med letoma 1940 in 1944 padel za 53 %. V letih po prvi Svetovni vojni, pravzaprav v obdobju med letoma 1919 in 1921, se je italijanska ekonomija izkazala med najslabšimi v Evropi, z BDP -25 %, enako kot Grčija v zadnjih letih. V prejšnjem stoletju se je pojavila katastrofalna recesija v ZDA, katerih BDP se je med letoma 1930 in 1933, preden je Roosevelt prevzel oblast in uvedel "New Deal", znižal za kar -29 % (Lops 2015). Težko je torej odstopati od grškega makroekonomskega zornega kota od tistega držav v povojnih krizah. Varoufakis, grški državljani naturaliziran v Avstraliji, dobro pozna te podatke in je kot teroriste označil tiste posojilodajalce, ki od Grčije zahtevajo nazaj ves denar, vse do zadnjega centa skupaj z obrestmi. S to potezo se je začela igra pokra na pogajalski mizi. Da bolje razumemo to situacijo, so nam v pomoč Machiavellijeva načela in teorija iger. V odnosih med ljudmi večkrat pride do tega, da se interesi enega človeka ali skupine ljudi križajo z interesi drugih ljudi ali kakšne druge skupine ljudi. Vsako križanje interesov v teoriji iger imenujemo konfliktna situacija.

Konfliktne situacije se med seboj razločujejo po tem, kako zelo so si nasprotni interesi prizadetih (Jamnik 1973). Kako bi se moral obnašati pravi vladar v tem primeru? Teorija iger analizira odločitve, ki jih je nek posameznik sprejel v konfliktnih situacijah oziroma v interakcijah z dvema ali več nasprotniki, da bi doprinesla največjo korist vsem igralcem. Igralci, dejanja, strategija in zmaga oziroma poraz so elementi igre. Pred prihodom Syrize v Grčiji so se igralci EU med sabo zelo dobro poznali, tako kot tudi svoje strategije, na primer ortodoksnost Nemčije in zmernejše stališče "obrobja". S prihodom Tsiprasa in Varoufakisa so se stara ravnotežja porušila. V igro se je vključil nov igralec, občudovalec Machiavellija in matematičnega genija Johna Nasha (katerega je tudi osebno poznal) ter hkrati strokovni poznavalec teorije iger, s Shaunom P. Hargreaves-Heap soavtor teksta *Game Theory: a critical test* (2004)". Tsipras je konec junija 2015 v govoru grškemu narodu citiral Roosevelta in predlagal referendum 5. julija 2015: volivci so bili pozivani, naj sprejmejo ali zavrnejo prestrukturiranje dolga s strani posojilodajalcev. Varoufakis je celo rekel, da če bo zmagal "Da", bo odstopil. Očitno je, da je strategija, ki jo je sprejel grški politik, tako imenovana "Chicken Game" in temelji na Machiavellijevi tezi, da strah pred kaznijo, oziroma, v tem primeru javno osramotitvijo, ustvarja trdnejše politične vezi od ljubezni; bojazen pred kaznijo predstavlja tudi spoštovanje, ki ga kazenski pogoj doseže in hkrati podpira obvezen odnos. Grožnja pred napadom je torej učinkovitejša od samega napada. "Chicken Game" je neantagonistična konfliktna situacija s popolno informacijo, ki jo igrata istočasno dva igralca hkrati (ne izmenično). Klasični primer te igre poznamo iz filma *Rebel Without a Cause* iz leta 1955, kjer James Dean, v vlogi glavnega junaka, in drugi antagonist dirkata vsaki v svojem avtomobilu proti breznu: če bosta oba zavirala pred breznom, bosta izpadla kot "zajca" oziroma strahopetca; če prvi zavira, drugi pa nadaljuje za malenkost več, bo prvi za sovrstnike "zajec", medtem ko bo drugi dosegel spoštovanje opazujočih. Če pa nadaljujeta, bosta oba umrla. Podobno kakor v zapornikovi dilemi, povzroča sodelovanje obeh igralcev nestabilno ravnotežje, ki ne zdrži dolgo, oziroma v primeru, da je igra izvedena le enkrat (glej sliko 3.1).

Slika 3.1: Matrika igre

	ZAVIRA	NADALJUJE
ZAVIRA	(izenačeno 0, izenačeno 0)	(zajec -1, zmaga +1)
NADALJUJE	(zmaga +1, zajec -1)	(umre -10, umre -10)

V Grčiji je 5. julija na koncu zmagal NE z 62 %. Tsiprasova igra se je izkazala za zmagovito, izogibali so se “grexitu”, oziroma izhodu Grčije iz Evropske Unije, vendar se Grčija kljub temu ni še rešila. Nove pomoči Helenski republiki štejejo za več kot 80 milijard evrov. Da bi vendar dobili zeleno luč za 82–86 milijard evrov pomoči mora Grčija uspešno opraviti izpit zaupanja: v roku 48 ur mora grški parlament izvesti “spending review” in odobriti štiri reforme, vključno z DDV-jem in pokojninskim zakonom (ANSA redazione 2015).

Vzajemni medsebojni strah med državami predstavlja tudi spoštovanje, ki ga bojazen pred napadom oziroma grožnja doseže in hkrati podpira obvezen odnos miru: bolje, da se te bojijo, kot da te ljubijo. Na praktičnem primeru sodobne zgodovine lahko opazujemo kako se s strahom zagotovita varnost in mir. V Kubrickovem celovečernem filmu *Dr. Strangelove: ali kako sem se naučil ne skrbeti in ljubiti bombo* Peter Sellers v vlogi protagonista Dr. Strangelova (v Kubrick 1964, 55.09) izjavi: *"Deterrence is the art of producing in the mind of the enemy the fear to attack"*.

Pri tem je treba dejansko upoštevati, da je odvrčanje (deterrence) umetnost in ne znanost, ker odvrčanje zahteva strah. Kdo ali kako povzroči strah, ni odvisno le od lastnih sposobnosti in reševanja problemov, ampak tudi od nasprotnikovih vrednot in čustvenih stanj (um). Vplivanje na mišljenje drugih oseb je umetnost iz preprostega razloga, ker prepričevanje, kaj naj drugi cenijo in občutijo, ne more biti znanost. Dr. Strangelove je verjetno dodal to, da odvrčanje deluje le, ko je očitno dovolj strahu, ki prepreči napad (Lindley 2009).

Avram Noam Chomsky (2000), ameriški jezikoslovec in politični aktivist, je leta 2000 v uradnem dokumentu STRATCOM poročal, da:

Pomembno je, da načrtovalci niso preveč racionalni pri ugotavljanju nasprotnikovih najpomembnejših ciljev, katere je pa treba vseeno vse ugotoviti. Zgledati hladnokrven in preveč racionalen ni koristno na dolgi rok. V primeru, da bi ZDA utrpele napad, bi posledično postale iracionalne in maščevalne. Predstavljati morajo del mednarodnega ugleda, ki ga dojemajo ostale države. Za našo strateško izvedbo je koristno, da so nekateri elementi brez kontrole.

Teorija norega (*Madman theory*) potegne teoretske postavke ravnokar iz Machiavellijevega *Vladarja in Pripomb k prvim desetim knjigam Tita Livija*: “zelo pametna stvar je simulirati norost” (Machiavelli 1531/2006, 46). Predstavlja namreč ravnanje zunanje politike, ki političnim nasprotnikom vzbuja strah s prepričanjem morebitnega izjemno krutega napada. Pripisali so jo Richardu Nixonu in Henryju Kissingerju, ki sta teorijo sprejela kot temeljni element svoje interpretacije zunanje ameriške politike. Henry Kissinger je pravil: “Obstajajo situacije, v katerih je ogrožen sam obstoj države, kar terja marginalne odločitve, seveda če ne rečemo, da bi raje uničili družbo, kot se posluževali marginalnih odločitev” (Wikiquote 2009). Ta citat povzame bistvo njegovega razmišljanja, namreč zagovarjanja nemoralnih idej z nacionalnim interesom. Podobno pravi Machiavelli (1531/2006, 79–80): »Izkušnje naših dni nam kažejo, da so storili velike reči prav tisti vladarji, ki so se bore malo menili za dano besedo«.

Torej obstaja res nek državni interes, velika reč, kjer je potrebno uporabiti vsa sredstva. Običajna morala je podrejena tem ciljem, običajno pravo je brezpredmetno, javno mnenje je zanemarljivo (Kokol 2009).

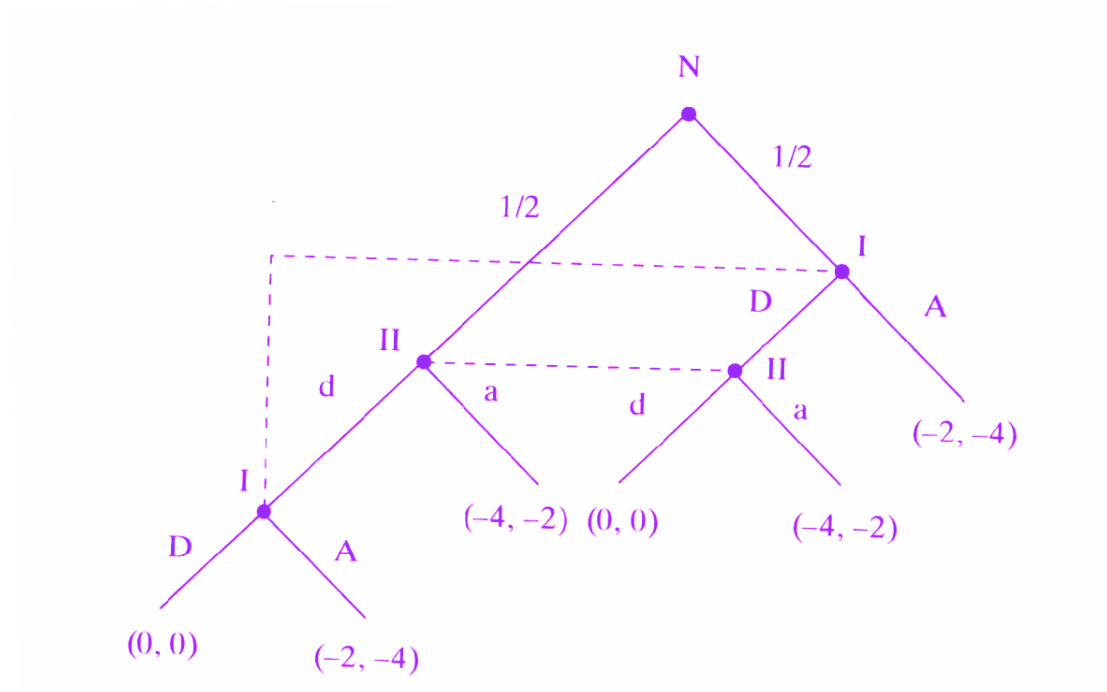
Predstavljajmo si scenarij hladne vojne v prvi polovici šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Sovjetska zveza načrtuje namestitev nuklearnih raket na Kubi, kjer je na oblasti Fidel Castro in se je ravnokar vzpostavil ameriški embargo. Eden najbolj kritičnih trenutkov hladne vojne je bila ravno kubanska kriza. Konfrontacija med ZDA in SZ se je začela 15. oktobra 1962 in je trajala trinajst dni. Z naraščanjem napetosti in s poglobljanjem diplomatske krize je Nikita Hruščov ugotovil odločenost Johna Fitzgeralda Kennedyja in ukazal umakniti rakete, ravno ko je zgledalo, da se bo obrnilo na slabše oziroma v smer oboroženega spopada. Vsekakor je v zameno dosegel opustitev načrta invazije na Kubo s strani ZDA in umik raket Jupiter, ki so bile nameščene v Turčiji in Italiji (Chiarini 2014, 101).

Vsi vemo, da bi nuklearna vojna povzročila svetovno katastrofo. Zakaj mora biti svet priča širjenju nuklearnih orožij in pod katerimi pogoji bi jih morala neka država biti pripravljena uporabiti? Če se spomnimo na Machiavellijeve besede, bi dobili očitno odgovor, da bi jih neka država uporabila, če bi bila gotova, da bi z napadom zmogla popolnoma uničiti (nuklearna) orožja sovražne države z izogibanjem povračilnim ukrepom. Vsekakor je že od šestdesetih let obče znano dejstvo, da bi bilo precej neverjetno, da bi bil prvi nuklearni napad sposoben popolnoma uničiti nuklearni aparat sovražne države. Tistemu, ki bi prvi napadel, bi grozilo maščevanje drugega, ki bi prineslo nepredstavljljive rezultate (Chiarini 2014, 102). Zgleda, da

matematična teorija o najboljši strategiji oz. iskanju ravnotežja črpa snov iz *Vladarja*, ko govori o strahu pred kaznijo in popolnem uničenju nasprotnika: »ob tem je treba omeniti, da se je ljudem treba ali dobrikati, ali jih spraviti s poti, kajti če maščujejo majhne žalitve, hudih ne morejo; spricho tega mora biti človeku prizadejana žalitev takšna, da se ji ni bati maščevanja« (Machiavelli 2006/1531, 13); to pomeni, da grožnja prvega napada ni zanesljiva: pomislimo na grožnjo ZDA o morebitnem nuklearnem napadu na Sovjetsko zvezo, če bi zadnja vdrla v katero koli cono Evrope. Možnost protinapada, ki je neizogiben, saj ga povzročata maščevanje in *sovraštvo* in posledično medsebojno uničenje (SZ in ZDA), naredi grožnjo prvega napada nezanesljivo. Današnje razmere so še bolj presenetljive s širjenjem jedrskega orožja. Če pomislimo na primer Severne Koreje in na hipotezo vdiranja v Južno Korejo ali na Iran in na hipotezo, da jim uspe sestaviti nuklearna orožja s katerimi bi ogrozili Izrael, ali celo na Izrael ter na hipotezo morebitnega napada na Iran ali na drugo sovražno arabsko državo. V vseh teh slučajih nobeden ne bi imel jamstva, da se ne bi pripetilo maščevanje s strani držav "prijateljic" (Chiarini 2014, 102).

Vredno se je spraševati kje se nahaja politična priročnost jedrskega orožja. V četrtem delu knjige Thomasa Schellinga, *The Strategy of Conflict*, logično poimenovanem *Surprise Attack: A Study in Mutual Distrust*, se predstavi koncept vzajemnega strahu, ki, ustvarja politične vezi trdnejše od recipročne ljubezni, kot je renesančni filozof argumentiral. V negotovi klimi se možnost, da obe strani verjameta v nuklearno vojno, ustvari ravno iz koncepta vzajemnega strahu pred nepričakovanim napadom. Vsaka država bi lahko mislila, da uporaba jedrskih orožij ni mogoča, ker se pričakuje popolno uničenje nasprotnika, temveč ker se boji, da se nasprotnik pripravlja napasti. Ko bo Iran zgradil atomsko bombo, bi lahko Izrael uporabil svoje nuklearno orožje, ker verjame, da Iran pripravlja napad z uporabo nuklearne rakete, ker istočasno domneva, da tudi Izrael pripravlja napad: vzajemni strah prvega napada lahko sproži nuklearno vojno. Kateri so zaslužki in izgube take strategije? Če obe državi ne napadeta, situacija ostane nespremenjena in se ne ustvarjajo izgube, vendar obstaja hipoteza, da kdor prvi napade povzroči večjo škodo v primerjavi s tistim, kdor se maščuje prvi napad (glej sliko 3.2).

Slika 3.2: Matematična formula ravnovesja terorja



Vir: Chiarini (2014, 103).

Da bi bolje predstavili to situacijo, si lahko zamislimo, da kdor prvi napade, trpi izgubo nivoja 2 (zaradi maščevanja nasprotne države), medtem ko kdor izvede maščevalno akcijo (torej utrpi prvi napad), trpi izgubo nivoja 4. Nivo 5 predstavlja popolno uničenje. Te so le številke, ki kažejo na dejstvo, da neka država raje napade prva, kakor da trpi prvi napad; v mnogih podobnih situacijah niso prikazane številke, temveč črke in razni simboli, ki prikazujejo resnost položaja.

Latinski pregovor “*Si vis pace para bellum*”- če hočeš mir pripravi vojno”, razlaga Machiavellijevo načelo, da če želiš ohraniti ljudi združene in harmonične, tako da jim lahko bolje vladaš, moraš ustvariti zunanje (ali notranje) sovražnika (*divide et impera*).

3.2 BARACK OBAMA

Ali drži hipoteza, da se način, s katerim se bodisi pridobi bodisi obdrži oblast, ni spremenil? Današnji vladarji načeloma hodijo po istih poteh kakor njihovi predhodniki, ker iščejo jasna usmerjanja, večkrat sežejo in gledajo nazaj v zgodovino. Machiavellijev *Vladar* govori o realističnih veljavnih nasvetih, ki jih morajo vladarji vzeti v poštev, da dosežejo in obdržijo

cilj. Delo zajema različne vrste vladanja in strateškega bojevanja, pomen vojskovanja, ugodnih in neugodnih značilnosti vladarja in navodila o njegovem obnašanju o družbi, ki jo vodi, z nenehnim poseganjem v zgodovino. Čeprav je bil *Vladar* napisan pred več kot 500 leti, lahko pri branju povežemo jasne vzporednice z več ali manj aktualnimi dejanji predzadnjega ameriškega predsednika Baracka Obame.

Čeprav je bila svetloba že skoraj štiri stoletja osredotočena na *Vladarja* so njegove problematike še vedno vprašljive in zanimive, ker predstavljajo dejanske večne probleme med vladanimi in njihovimi vladarji (Machiavelli 1532/2005).

Machiavelli je bil privrženec republike. Verjel je, da je idealen sistem tisti, v katerem so ljudje aktivni udeleženci v svoji vladi. To prepričanje se kaže predvsem v njegovem drugem napisanem delu »*Razprave o prvih desetih knjigah Tita Livija*«.

On ne predstavlja samega sebe, prav tako se ni upodobil s svojimi sodobniki, predstavlja tip redke kombinacije uspešnega državnika in avtorja, kajti zdi se, da je le zmerno uspešen v svojih poslanstvih in političnih zaposlitvah (Machiavelli 1532/2005).

Nekateri vidiki njegovega pisanja predstavljajo krivične zapovedi za vzdrževanje tiranije; drugi nasprotno trdijo, da je *Vladar* krvava satira takratnih despotov, namenjena brušenju bodal proti njim in spodbujanju ljudstva k uporabi (Villari 1895).

Čudno pa je, da je Machiavelli napisal *Vladarja* za Medičejce takoj za tem, ko so ga zaprli, mučili in izgnali. Prav tako je nenavadno, da je napisal priročnik o oblasti za nekoga, ki se je ravnokar uspešno vrnil na oblast. Da bolje pojasnimo oziroma razumemo "ironijo", moramo upoštevati dejstvo, da je Machiavelli leta 1525 napisal *Zgodovino Firenc (Istorie fiorentine, 1520–25)*, v osmih knjigah, napisano po naročilu Giulia de' Medicija, kasnejšega papeža Klemna VII. Delo je ponovno posvečeno Medičejcem, vendar na mestu njihovega propada. Ko imamo vse to v mislih, se lahko sprašujemo o sarkazmu Machiavellijevega republikanskega duha, ki se pojavlja v celotnem delu. Še ena miselna šola potrjuje, da je Machiavelli igral "igro prestolov", kar bi pojasnilo njegove nasprotujoče si politične odnose.

»Menim tudi, da je srečen, kdor ubere svoje ravnanje z naravo časov, kakor je nesrečen tisti, s čigar ravnanjem se časi ne skladajo« (Machiavelli 1532/2006, 110).

Obstaja možnost, da je Machiavelli napisal *Vladarja* izključno z namenom, da bi se prikupil Medičejcem. Njegovo življenje je bilo osredotočeno na sodelovanje v politiki in zdelo se je, da si ni želel nič drugega kakor se vrniti k svoji strasti, ne glede na to, ali mu je takratni politični sistem ugajal ali ne. Druga iztočnica leži v dejstvu, da je knjigo najprej posvetil Giulianu de

Medici, a se je po njegovi smrti premislil in jo posvetil njegovemu nečaku Lorenzu, ki je bil naslednji v vrsti za oblast. Ta predanost je nasičena s čestitkami in pohvalami.

»Sprejmite torej, svetlost, ta skromni dar z enakim duhom, s kakršnim vam ga pošiljam. Če ga boste skrbno pretehtali in prebrali, boste v njem odkrili mojo najiskrenejšo željo, da bi se povzpeli do veličine, ki vam jo obetajo srečno naključje in druge vaše dobre lastnosti« (Machiavelli 1532/2006, 7).

Prav tako je delu dodal sledeče izjave: »Vladarji, posebno novi, so naleteli na več zvestobe in imeli več koristi pri ljudeh, ki so v začetku njihove vlade veljali za nezanesljive, kot pri tistih, ki so spočetka uživali njihovo zaupanje« (Machiavelli 1532/2006, 96).

Avtor gre tako daleč, da napačno citira zgodovino z morebitnim namenom, da bi Medičejce prepričal z drugačno idejo. Ker je *Vladar* ena najbolj prebranih in študiranih knjig na svetu je zelo težko domnevati, da je bilo to storjeno po pomoti. Da bi prepričal Medičejce o svoji zvestobi, Machiavelli uporablja primere vladarjev iz antičnega Rima ali novejših italijanske zgodovine, da bi služili svojemu namenu. Z opisom nekoga, ki je dal nekemu še drugo možnost in je bil uspešen, Machiavelli poskuša prepričati Lorenza, naj stori enako (v tem primeru s samim avtorjem) (Kniatt 2009). Končno je mogoče brati *Vladarja* kot strogo objektivno in nemoralno opazovanje pridobivanja in vzdrževanja oblasti. Ima realistični pomen in vsi nasveti temeljijo bodisi na zgodovini bodisi na avtorjevem subjektivnem empiričnem opazovanju. *Vladar* ni roman, se ne pogloblja na področje morale, k temam pristopa s pomočjo načina, ki bi ga danes poimenovali znanstvenost. Machiavelli je nedvomno človek zmožen globljega opazovanja, prodornosti in inteligence; vedno je zavračal zgodovinopisje, ki ni ustrezalo resničnim dejstvom (Machiavelli 1532/2005). Vredno omenbe je dejstvo, da Machiavellijevo delo ni imelo takojšnjih posledic v političnem življenju. Vladarji si razlagajo delo s pogledom na usklajevanju svojih potreb. Današnje politično okolje lahko veliko dolguje Machiavelliju, vendar je možno, da so ugotovitve iz *Vladarja* in njihove izpeljave preprosto manifestacije resnic, ki so odvisne od človeške narave. Ne glede na primer so vzporednice zanimive, skrivnostne in skorajda grozljive.

Če namreč velikaši uvidijo, da se ne morejo ustavljati ljudstvu, začno usmerjati svojo naklonjenost na enega od njih in ga naredo za vladarja, da bi v njegovi senci lahko stregli svojemu pohlepu. Pa tudi ljudstvo, kadar vidi, da ne more biti kos velikašem,

zgrne ugled v enega in ga naredi za vladarja, ki naj bi ga s svojim ugledom branil. Kdor se povzpne na oblast s pomočjo velikašev, se precej težje obdrži na njej kakor tisti, ki zavlada s podporo ljudstva, kajti kot vladar ima koli sebe mnoge, ki se mu zdijo kot vrstniki in jim spričo tega ne more ne ukazovati, ne jih uporabiti, kakor bi rad. Kdor pa pride na oblast z naklonjenostjo ljudstva, se tam znajde sam in nima okoli sebe nikogar ali prav redke, ki ne bi bili pripravljene ubogati. Vrh tega ni mogoče brez krivične žalitve drugih zadovoljiti velikašev, ljudstvo pa se pač da ustreči, kajti njegov cilj je poštenejši kakor cilj velikašev; ti bi namreč zatirali, ljudstvo pa hoče, da ne bi bilo zatirano, Mimo tega se vladar pred sovražnim ljudstvom nikoli ne more zavarovati, ker je ljudstva preveč, pred velikaši pa se lahko zavaruje, ker jih je malo. Najhujše, kar vladar lahko pričakuje od sovražnega ljudstva, je to, da se od njega odvrne, pri velikaših, ki so mu sovražni, pa se mora bati ne le, da ga zapuste, temveč tudi tega, da se mu postavijo po robu. Ker so namreč bolj prebrisani in lokavi, skušajo zmeraj odnesti zdravo kožo in si iščejo zaslug pri tistem, za katerega se nadejajo, da bo zmagal (Machiavelli 1532/2006, 47).

Vedno je obstajal odnos vlečenja vrvi med ljudmi in plemiči. Vladajoči razredi živijo v stalnem strahu pred splošno populacijo, ker je zadnjih preprosto več. Mi smo torej na koncu odločilni dejavnik. Ta realnost motivira vladarje, da skušajo dvigniti lastno oblast. Ljudstvo ima hkrati nesrečno željo po zaščiti in zaradi tega tudi oni poskušajo vzpostaviti svojo oblast. Danes to predstavljajo volitve na katerih ponavadi zmaga vladar "lutka". Vendar izbrati elito ni tako varno, kot se morda zdi: ko se vladar povzpne na oblast z istimi silami, ki jih ne more nadzorovati, konča pri eni od dveh možnosti: odpoved prestolu ali smrt, ki je lahko ali politična ali dobesedna. Tudi vladar, ki ga ljudje izvolijo, mora biti pozoren na svoje ministre. Ko je na oblasti, kmalu izve, da je v okolju, kjer se mora ukloniti volji drugih. Tudi moralno najbolj brezkompromisen, dobronameren princ, ki resnično želi delati dobro za svoje ljudi, ne more biti uspešen, saj ko kruto ravna, ni več varen na svojem položaju. Posledice so lahko njegova (politična) smrt/(politični) umor ali pa propad njegovega značaja, odvisno od teže njegovega prestopka. S to mislijo si predstavljajmo zmago ljudskega "vladarja" Rona Paula na predsedniških volitvah 2012. Lahko verjamemo, da bi mu bilo dovoljeno delati le dobro? "Plemiči" bi bodisi ubili njegov značaj bodisi bi ga pokončali. Če je vozilo politike zasnovano tako, da nikoli ne dela v našo korist, potem moramo iz njega izstopiti.

».../ ko zaseben državljani postane vladar v svoji domovini, pa ne s pomočjo hudodelstev ali kakega drugega neznosnega nasilja, temveč ob blagohotni naklonjenosti drugih državljanov. Taki ureditvi bi lahko rekli meščanska vladavina (da se do take vlade dokoplješ, ni potrebna ne vsa podjetnost ne vsa sreča, temveč prej srečna lokavost), nanjo pa se povzpneš ali z naklonjenostjo ljudstva ali z naklonjenostjo velikašev« (Machiavelli 1532/2006, 45).

Združene države Amerike so v zadnjem času postale odličen primer meščanske vladavine. Barack Obama predstavlja linearno evolucijo od Machiavellijevega časa. "Vladar" Obama je bil izbran od današnjih ekvivalentov "velikašev", ki so ga nato predstavili ljudstvu, da bi dosegli njegovo odobritev. Vladar je tako kombinacija elementov izbire velikašev in izdelanega soglasja javnega mnenja. Zdi se, da je Obama potegnil smernice za svojo strategijo direktno iz strani *Vladarja*, saj sledi skorajda vsem Machiavellijevim nasvetom. Drugačno od splošnega prepričanja Machiavelli ne daje prednosti izključno strahu pred ljubeznijo. Trdi, da mora imeti vladar, in da naj vzbuja strah le v primeru, ko ni mogoče doseči obojega.

»Tu pa se zastavi vprašanje: ali je boljše, da te imajo radi, kakor da se te boje, ali narobe? Odgovarja, da bi bilo želeli oboje. Ker pa je to dvoje težko spojiti, je precej bolj zanesljivo, da se te boje, kot pa da te imajo radi, kadar že par mora eno od obojega manjkati« (Machiavelli 1532/2006, 77).

Drug razlog je mogoče najti v tem, da lahko vladar z vzbujanjem strahu objektivno nadzoruje ljudstvo, medtem ko je ljubezen subjektivna in odvisna od ljudi.

».../ se mora model vladar zavoljo tega, ker ljudje ljubijo po svoji, boje pa se po vladarjevi volji, opreti na tisto, kar je njegovo, ne pa na tisto, kar pripada drugim« (Machiavelli 1532/2006, 79).

Naš vladar je na briljanten način dosegel bodisi ljubezen bodisi strah s tem, da je postal slavna osebnost, prvi črnopolti ameriški predsednik v zgodovini. To je omogočilo Obami ločiti se od krutosti, strahu in prevlade, tako da sedanje lastnosti pač pripisujejo vladnemu organu. Na ta način Obama doseže globalno "ljubezen", medtem ko njegova vlada vzbuja strah. Vendar lahko najbolj jasne vzporednice med *Vladarjem* in predzadnjim ameriškim predsednikom opazimo, če se osredotočimo na vojaško bojevanje.

»Vladar torej ne sme skrbeti za nič drugega, ne imeti druge misli in si ne izbrati za poklic drugega kakor vojsko, njeno ureditev in disciplino, kajti samo to opravilo pritiče tistemu, ki ukazuje« (Machiavelli 1532/2006, 67).

ZDA danes vojaško sodeluje z vsaj 75 državami, največ s 120. Machiavelli glede kolonij napiše sledeče: »se ljudem treba ali dobrikati ali jih spraviti s poti, kajti če maščujejo majhne žalitve, hudih ne morejo« (Machiavelli 1532/2006, 13).

Vse, kar se je pripetilo v Libiji ali na Srednjem vzhodu je bilo narejeno z zgoraj navedeno mislijo: dne 19. marca 2011 je mednarodna koalicija Nata začela vojaško posredovati v Libiji, dozdevno v skladu z resolucijo Varnostnega sveta Združenih narodov 1973. Namen posega, ki ga je OZN izglasovala je bil ta, da se doseže "takojšnjo prekinitev ognja v Libiji, vključno s prenehanjem trenutnih napadov na civiliste, ki naj bi predstavljali zločine proti človeštvu" /.../ "z nalogo prepovedi vseh letov v zračnem prostoru države in zaostrenih sankcij proti režimu Omarja Moamerja el Gadafiga in njegovih podpornikov." Resolucija je bila sprejeta kot odgovor na dogodke med libijsko državljansko vojno in je začela vojaške operacije ameriških in britanskih pomorskih oboroženih sil z več kot 110 raketami tomahawk, francoskim Air Force, britanskim Royal Air Force in Canadian Royal Air Force, ki so izvajali vojaške akcije po celotni Libiji, in z ladijsko blokado koalijskih sil.

ZDA so v obdobju vojaškega posega v Libiji, od 19. marca do 31 oktobra 2011 porabile 1100 milijonov dolarjev. Nato je odločilno zmagala v 7 mesečni trajajoči vojni in kljub svetovnim kritikam človekoljubnih aktivistov so na koncu upravičili uničevalno akcijo. Gareth Evans, avstralski mednarodni politik in strokovnjak mednarodnih odnosov, je izjavil, da pri mednarodnem vojaškem posredovanju v Libiji ne gre za bombni napad na demokracijo ali lov na glavo Muammarja Gaddafi-ja (Bajoria 2011). Pravno, moralno, politično in vojaško ima samo eno utemeljitev: obrambo civilistov. Vladar v tem primeru, kakor trdi Machiavelli, ni vladar države, ampak njen uslužbenec, ki opravičilo za politične akcije poišče v njih samih.

»Vsakdo ve, kako hvale vredno je, če vladar drži besedo in živi neoporečno, ne pa prekanjeno, vendar nam izkušnje naših dni kažejo, da so naredili velike reči prav vladarji, ki so se bore malo menili za dano besedo in znali lokavo goljufati ljudi, saj so navsezadnje posekali tiste, ki so se opirali na zvestobo postavam« (Machiavelli 1532/2006, 79–80).

Človek bi mislil, da bo izredna niz neizpolnjenih obljub škodovala vladarju. Ampak kot opozarja Machiavelli, je laganje nepomembno in dejansko koristno za vladarja, dokler mu pride prav.

»Vendar je treba znati to naravo dobro prebarvati in biti velik hinavec in potuhnjeneč. Ljudje so namreč tako otročji in se tako radi podrede pričujočim nujam, da bo tisti, kdor slepari, zmeraj našel nekoga, ki se da oslepariti« (Machiavelli 1532/2006, 80).

Machiavelli gre dalje in se osredotoča na dejanske značilnosti popolnega vladarja.

Tem vladavinam ponavadi začne trda presti, kadar zmerno vlado meščanov zamenja samodrštvo. Ti vladarji namreč ali vladajo sami ali s pomočjo državnih uradnikov. V zadnjem primeru je njihov položaj bolj majav in nevaren, ker so docela odvisni od volje tistih meščanov, ki stoje na čelu državnih uradov. Ti visoki uradniki mu zlasti v hudih časih zlahka preotmo državo, bodisi da mu odrečejo pokorščino. V nevarnostih pa vladar ne utegne začasa prevzeti neomejene oblasti, kajti meščani in podložniki, ki so navajeni prejemat ukaze od gosposke, v usodnih trenutkih niso pripravljene ubogati njegovih, in v negotovih časih bo vedno sila za tiste, ki jim lahko zaupa (Machiavelli 1532/2006, 50).

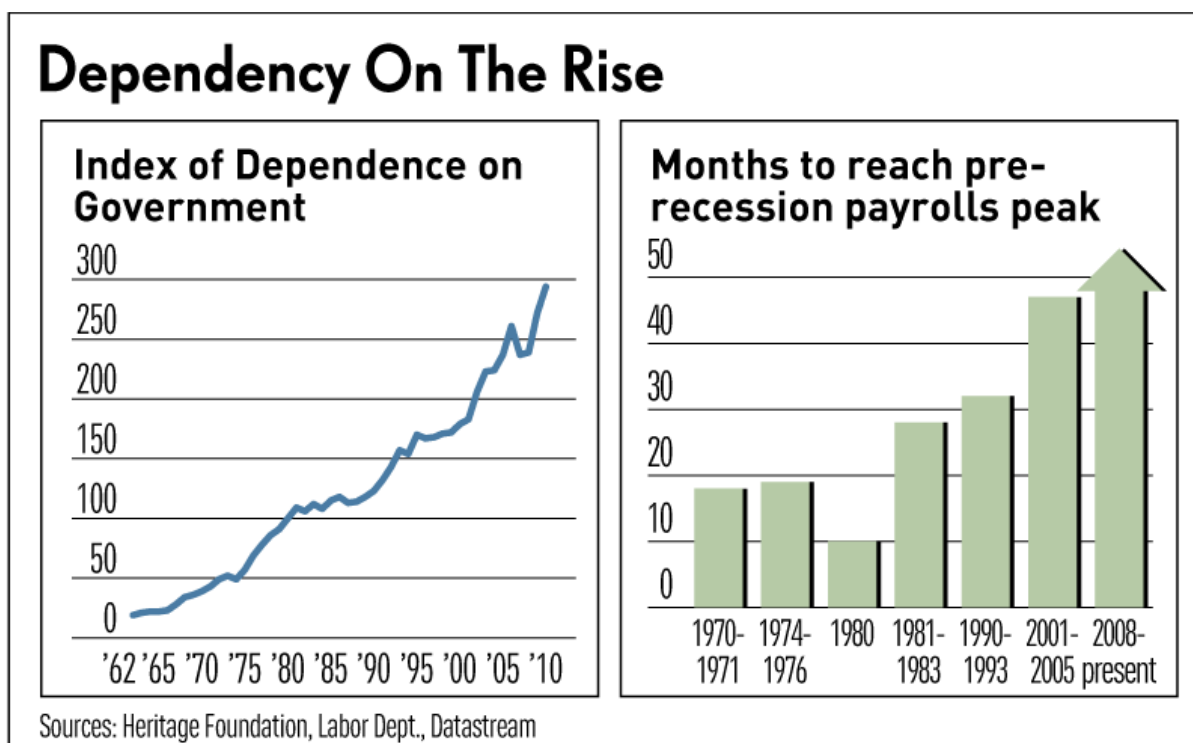
Machiavelli poudarja, da ko sodniki (današnji kongres) obdržijo moč, je državna oblast oslABLJENA, saj postane odvisna od njihovega delovanja. To dejstvo predstavlja po eni strani pozitivno točko republike: organ, ki lahko drži vladarja v šahu. Z upoštevanjem te misli naj nas ne preseneti Obamov izziv kongresu s posledično širitvijo izvršilne oblasti. Ohranjanje blaginje svojih ljudi je morda najmočnejše orožje vladarja. To delno poteka z odvrčanjem pozornosti: »Vrh tega mora v primernem letnem času poskrbeti, da ljudstvo zamoti s svečanostmi in predstavami« (Machiavelli 1532/2006, 102).

In tudi s »spodbujanjem celotnega prebivalstva« (Machiavelli 1532/2006, 50).

Podoba predsednika Obame se je gradil na upanju in obljubi utopične rasti. Obama je tudi vedel, na kakšen način bo ljudstvo potrebovalo njega in njegovo vlado (glej sliko 3.3)

»Zato si mora moder vladar izmisliti način vladanja, spričo katerega bodo njegovi državljani vedno, naj bodo časi taki ali drugači, potrebovali državo in njega« (Machiavelli 1531/2006, 50).

Slika 3.3: Indeks odvisnosti vlade ZDA



Vir: Investor's Business Daily (2008).

Machiavelli prav tako ugotavlja, nudenje uslug cehom oz. današnjim sindikatom koristno.

»Ker je vsako mesto razdeljeno na cehe ali na družbene razrede, mora te skupine upoštevati se z njimi kdaj pa kdaj sestajati, dajati zgled človekoljubnosti in dobrotljivosti, pri tem pa vendarle neomajno skrbeti za veličino svojega dostojanstva, kajti tega mu nikoli ob nobeni prilžnosti ne sme zmanjkati« (Machiavelli 1532/2006, 102–103).

Kaj pa glede vladarjeve podobe in percepcije javnega mnenja o obljubah?

Machiavelli trdi, da je biti »milosrčen, zvest, priljuden, odkrit, veren« (Machiavelli 1532/2006, 82) za vladarja škodljivo. Namesto tega mora dojeti po kateri poti lahko deluje na nasprotni način.

»Vladar si mora torej na moč prizadevati, da mu nikoli ne zdrkne z jezika kaj takega, kar ne bi bilo polno petih, zgoraj opisanih lastnosti, in naj bo, če ga gledaš in poslušáš, videti sama milosrčnost, sama zvestoba, sama odkritost, sama ljudomilost, sama vernost« (Machiavelli 1532/2006, 82).

Avtor dobi nato opravičilo delovanja zgoraj navedene politične strategije v naslednji misli:

»Vsak vidi, kaj si videti, malokdo pa čuti, kaj si. Ti maloštevilni pa si ne upajo nastopiti zoper mnenje večine, kajti za njimi stoji in jih brani veličast države, in pri dejanjih vseh ljudi, zlasti vladarjev, za katere ni pritožnega sodišča, se gleda na namen« (Machiavelli 1532/2006, 82).

Vsi politiki ustvarjajo obljube, ki se jih na koncu ne držijo. To je univerzalno politično pravilo, ki je staro verjetno toliko kot sama politika. Prejšnji najemnik bele hiše v Washingtonu, 1600 Pennsylvania Avenue, ne predstavlja izjeme. Kot kandidat oz. predsednik je izrekel mnogo obljub, ki se jih ni držal. Težko je reči, vendar bi se konservativni republikanci lahko iskreno strinjali, da niso nikoli v zgodovini ameriškega predsedništva dali in hkrati prelomili toliko obljub. Barack Obama je preprosto nadaljeval oziroma udejanjil več kot petsto let staro politično teorijo. Mnogi vladarji v teku naše zgodovine so bili mojstri goljufivega ravnanja, zato je povsem naravno, da je naša ocena politikov razpeta med upanjem in razočaranjem. Na eni strani imamo idealistično idejo, da bi moral biti politik pokončen junak, moški ali ženska, s katerim bi državljani lahko vdihnili novo moralno življenje v skorumpiranem delovanju države. Vendar pa se redno prepuščamo cinizmu, ko se zavedemo števila goljufivih poslov in ravnanj politikov. Kaže se nam razpeta med našimi idealističnimi upanji in našimi črnogledimi strahovi o zlu znotraj politike. Presenetljivo je, da je celo človek, ki je skoval besedo "makavelizem," ki v občem smislu pomeni načelo, ki zagovarja uporabo zvijačnih, nemoralnih sredstev za doseg cilja ali splošno brezobzirnost, zvijačnost, nam pa hkrati razlaga nevarnosti utrjene dihonomije (glej tabelo 3.1).

Tabela 3.1: 5 od 50ih največjih neizpoljenih obljub 44. predsednika ZDA

Št. obljube	Obljuba	Opis
1	Prepolovitev finančnega primankljaja v letu 2012.	<p>Obamova največja neizpoljena obljuba. Manj kot mesec dni po prevzemu položaja, se je predsednik znašel pred 1,3 bilijoni dolarjev državnega dolga in obljubil, da ga bo za polovico rešil do leta 2012 (Associated Press 2009).</p> <p>Vendar pa se je v prvih treh letih in pol Obamove uprave državni dolg povečal v primerjavi z obdobjem dveh predsedniških mandatov predhodnika George-a W. Bush-a (Knoller 2012). Obama krivi tudi trenutno gospodarsko krizo za svojo nezmožnost pri doseganju polovice primanjkljaja (Percha 2012). Raje bi moral razmišljati o nepredvidenih okoliščinah pred takšno drzno stavo in nenazadnje o obljubah, ki jih ne more izpolniti. (Real clear politics 2012)</p>
2	Nadzor Wall Street-a.	<p>Obama je že večkrat obljubil, da "bo omejil moč Wall Street-a" (Rushe 2012) zaradi neštetihih zločinov proti svetovnemu gospodarstvu in ameriškemu narodu (Taibbi 2011). Toda že prvi dan je storil prav nasprotno z zaposlovanjem vladnih uradnikov z Wall Street-a, ki so bili najbolj odgovorni za uničenje gospodarstva, da bi ustanovil svojo ekipo za gospodarske tranzicije (Rich 2011)</p>
3	Dvigniti minimalno plačo na 9,5 dolarjev na uro	<p>Med volilno kampanjo je Obama večkrat obljubil, da bo do leta 2011 dvignil minimalno</p>

		<p>plačo na 9, 50 dolarjev na uro, tako rešil inflacijo in povečal zaslužek in zagotovil delavcem polni kredit, da lahko s polnim delovnim časom zaslužijo dnevno plačo, ki bi jim omogočala, da povečajo svoje dohodke in si privoščijo osnovne potrebe, kot so hrana, prevoz in stanovanje. Sedanja minimalna urna postavka znaša 7, 25 dolarjev na uro (Taylor 2011).</p>
4	Zaprtje Guantanamo	<p>Obama je med volilno kampanjo leta 2008 večkrat obljubil, da bo dal zapreti ameriško vojaško zaporniško taborišče v Guantanamo na Kubi (Center for Constitutional Rights 2007). Ena od prvih stvari, ki jo je naredil po prevzemu položaja je bila izdaja odredbe, da je treba zapor zapreti v roku enega leta. Skoraj štiri leta kasneje ostaja Guantanamo temen madež na ugledu ZDA.</p>
5	Umik čet iz Afganistana julija 2011	<p>Bivši predsednik ZDA je izjavil, da je takojšen umik vojakov iz najdaljše vojna v zgodovini ZDA nujen (Jackson 2010). To se ni zgodilo; število ameriških vojakov v Afganistanu se je še naprej povečevalo in čeprav je število vojakov v zadnjih letih pravzaprav nekoliko upadlo, jih ostaja še vedno več kot 84.000 (Dao in Lehrenaug 2012). Ubitih je bilo več kot 2000 vojakov, skupaj z več kot deset tisoč nedolžnimi afganistanskimi moškimi, ženskami in otroki, medtem ko talibani še vedno ostajajo močen sovražnik, ki nadzoruje večji del države (Crews 2011).</p>

Vir: Willkins (2012).

Obama preprosto opravlja svoje delo vladarja. Večina vladarjev v naši zgodovini so bili mojstri prevare, zato je povsem naravno, da se tradicija linearno nadaljuje. Obstaja italijanski pregovor, ki to razlaga: "Aleksander ni nikoli storil, kar je rekel; Cesar ni nikoli rekel, kar je storil."

Machiavelli konča poglavje o ohranjanju vere, ki se nanaša na uspeh Ferdinanda Aragonskega: »Neki zdajšnji vladar, ki ga ni dobro imenovati, nikoli ne pridiga o drugem kot o miru in zvestobi, pa je nadvse hud sovražnik prvega in druge. In prvi in druga, če bi se po njima ravnal, bi ga že večkrat spravila bodisi ob ugled, bodisi ob državo« (Machiavelli 1532/2006, 83).

Machiavelli predlaga, da naj vladar oboroži tiste, ki jim zaupa, ga ljubijo in se zanj borijo, medtem ko razoroži tiste, ki lahko predstavljajo potencialno nevarnost. V kontekstu svojega časa bi to pomenilo, da bi moral vladar oborožiti prave državljane, medtem ko kolonij (novo pridobljene vladavine) ne bi smel.

»Toda kadar vladar si pridobi novo državo, ki se kot člen priključi njegovi prejšnji, tedaj je to državo treba razorožiti, razen tistih v njej, ki so bili med bojem tvoji privrženci« (Machiavelli 1532/2006, 95).

Spet smo priča razvoju tega koncepta. Obama oborožuje tiste njemu zveste: policijo in vojsko. To so še vedno državljani, ki imajo sicer specifično vlogo pri vladarjevih potrebah, medtem ko širšo javnost sistematično razorožuje. Barack Obama obravnava Američane kot novo osvojeno vladavino, kar sicer lahko predstavlja njegov propad. Florentinski humanist namreč trdi, da: »/.../ kadar jih razorožiš, jih začneš žaliti; s tem pokažeš, da jim ne zaupaš ali iz strahopetnosti, ali ker premalo ceniš njihovo zvestobo, z obojim pa si nakoplješ sovraštvo na glavo« (Machiavelli 1532/2006, 93).

Ne moremo vedeti, ali je Obama prebral *Vladarja*, če pa ga je, bi moral posebno pozornost posvetiti naslednjim nasvetom:

- »Vendar naj vladar, ki si ne pridobi ljubezni, uredi tako, da si obenem s strahom ne nakoplje še sovraštva. To namreč, da se ga boje in ga ne sovražijo, gre prav lahko skupaj, in to zmeraj, kadar ne sega po imetju svojih državljanov in podložnikov in po njihovih ženskah« (Machiavelli 1532/2006, 78).
- »Za sklep povem le to, da se vladar mora potruditi za prijateljstvo ljudstva, drugače mu v stiskah ni pomoči« (Machiavelli 1532/2006, 48).

- »Tega, če kdo pobija svoje državljane, izdaja prijatelje, ne drži besede in je brez usmiljenja in brez vere, ne moremo imenovati krepost; vse to ti pripomore do vlade, ne pa do slave« (Machiavelli 1532/2006, 42).
- *Kdor postane gospodar mesta, ki je navajeno živeti v svobodi, pa ga ne zruši, naj pričakuje, da bo mesto zrušilo njega, kajti pri vstaji se zmeraj lahko zateka k imenu svobode in k svojim starim postavam, tega dvojega pa nikoli ne izbrišejo iz spomina ne čas ne izkazane dobrote. Naj stori ali ukrene kar koli, če pri tem prebivalcev ne loči in ne raztepe, ne pozabijo tega imena in teh postav in se pri priložnosti zatekajo k njim* (Machiavelli 1532/2006, 26).

Obama je predstavljal skorajda idealnega vladarja. Dvomim, da so bili plemiči oziroma velikaši nezadovoljni z njegovim nastopom, ampak odločilen dejavnik so bili v tem primeru državljani. Obstaja še utrjeno sovrašтво do Obame. Njegovi ljudje mu niso ostali dolgo zvesti. V javnem mnenju se širi duh globokega nezadovoljstva, najbolj očiten vzrok lahko najdemo v politiki razorožitve državljanov. Opozorilo, ki ni ušlo naslednjemu predsedniku Donaldu Trumpu, ki se je s populistično propagando oboroževanja ameriških državljanov (in seveda drugih tipičnih demagoških obljub) naslonil na svojo politično kampanjo.

4 SODOBEN KONCEPT VODENJA IN PRIMERJAVA Z MACHIAVELLIJEVEM KONCEPTOM

Groucho Marx je enkrat izjavil znan rek, da je samo eden mož na tisoč ljudi njihov vodja, medtem ko jih preostalih 999 sledi ženskam. Osebnost političnega voditelja je tisto področje politične psihologije, o katerem se je največ pisalo in razpravljalo. Začetnik je srednjeveški politik in znanstvenik Machiavelli, ki je opisal psihološke značilnosti uspešnega vladarja. O osebnosti političnega voditelja pišejo sodobni znanstveniki od psihoanalitikov do kognitivistov in vsak od njih odgovarja na podlagi svojega teoretičnega izhodišča (Pečjak 2014).

Zgodnje raziskave so bile usmerjene k proučevanju posameznih osebnosti lastnosti voditelja. Rezultati pa niso dali jasne slike. Pokazalo se je, da imajo voditelji nekoliko višjo inteligentnost in nekatere druge sposobnosti, zlasti besedne. Coxova (1926) je ugotavljala IQ pomembnih besed na podlagi njihovih dosežkov v otroštvu. Cromwellu je pripisala 110, Lincolnu in

Washingtonu 125 in Napoleonu 135. Testiranje nacističnih voditeljev v ujetništvu pa je pokazalo naslednje količnike: H. Göring 138, K. Dönitz 138, E. Räder 134, H. Frank 130, B. Schirach 130, J. Ribbentrop 129, W. Keitel 129, A. Speer 128, R. Hess 120, E. Kaltenbrunner 113. Čeprav komunističnih voditeljev niso testirali, ni dvoma, da bi mnogi od njih (npr. Lenin, Tito) imeli visoke količnike (Pečjak 2014). Woodrow Wilson in Barack Obama sta bila edina ameriška predsednika z najvišjo dokončano izobrazbo, doktoratom.

Vendar med politiki praviloma ne zasledimo izjemno visokih količnikov, denimo nad 150, ki so značilni za nekatere znanstvenike in umetnike (npr. F. Galton 200, J. S. Mill 190, Voltaire 170, W. A. Mozart 150). Ena od posledic izjemno visoke inteligentnosti je avtizem, kompleksna pervazivna razvojna motnja z nevrološko-biološko osnovo: življenje v svojem svetu, ki ga drugi slabo razumejo, kar za politika ni primerna lastnost (Pečjak 2014). Eklatanten primer je Robert James "Bobby" Fischer (1943–2008), nekdanji svetovni šahovski prvak in edini ameriški šahist, ki je postal prvak. QI je imel nad 180, Fischerja imajo za enega najbolj nadarjenih šahistov vseh časov. Znan je bil tudi po svojem neobičajnem obnašanju in drugačnih političnih stališčih in je verjetno tudi zato najbolj znan med šahisti. Pripisali so mu avtizem zaradi bizarnih obnašanj.

L. S. Hollingworthova, ki je napisala študijo o genijih, je dejala: "Praviloma se odnos do vodstva ne oblikuje ali pa razpade, če je med vodjo in med tistimi, ki jih vodi, razlika v inteligentnostnem količniku večja od 30 točk. Toda celo pri inteligentnosti so našli v mnogih primerih, zlasti pri voditeljih na nižji ravni, mnogo izjem in celo podpovprečno inteligentnost" (Stogdill 1974). Z vodstvom se najbolj povezuje ambicioznost (želja po napredovanju v družbeni hierarhiji). N. Hanawalt, C. Hamilton in M. Morris (1943) navajajo visoko korelacijo 0,70, drugi avtorji pa nižjo, čeprav nikoli negativno.

Dejstvo, da vidimo druge kot nasprotnike, predstavlja psihološki proces, ki je v središču mednarodnih odnosov. Ko se to zgodi, nasprotnik sprejme nekatere značilnosti, in mi ga obravnavamo na določen način. Dejstvo, da vidimo druge kot sovražnike, vpliva na naše percepcije in na obnašanje državnikov. Če imate sovražnika, vas misel o moralni superiornosti zadovoljuje, predvsem ko spoznate svoje namene in kako ga uničiti in ubiti brez slabe vesti. S sovražnikom se lahko vidi svet brez strahu razlikovanja med dobrim in zlom. Sovražniki nas določajo in determinirajo (Russet in Starr 1996, 393–394).

Drugačen način analiziranja zasebnih razlogov in javnega namena je povezati signale drugačnih identitet na obnašanju, ki je povezano z osebo. Te študije so dokazale, da večja volja po moči vpliva na agresivnost vlade, medtem ko je večja kognitivna kompleksnost paralelno povezana s kolaboracijo vlade. Russet in Starr (1996) nazadnje menita, da če vidimo zunanjo

politiko in njene odločitve kot produkt človeškega obnašanja, ne smemo pozabiti dejstva, da so determinante človeške, polne fizioloških vplivov in genetskih dedovanj. Tako lahko opazimo, da tudi mentalno in fizično zdravje vplivata na zunanjo politiko in na proces sprejemanja odločitev. Mnogi politiki so starejši in njihova pozicija je lahko še težja. Determinante zunanje politike so težko dosegljive, ker so del vladajoče strukture zelo kompleksne moderne države. Prav tako menita, da psihologija in psihohistorija političnih vodij temeljita na domišljiji in programih kreativne raziskave. Intervju z osebami je najbolj učinkovita metoda, poznamo pa tudi druge: vsebinsko analizo, sistematsko študijo izjav itd. Preden preidemo v določeno situacijo, Russet in Starr (1996) trdita, da obstajajo tri faze: spodbuda okolja, percepcija spodbude, v kateri posameznik izbere in interpretira informacije, in na koncu interpretacija že dane spodbude. Percepcija in interpretacija so odvisne od idej določenega posameznika. Determinante so usmerjene proti psihološkim procesom, ki vplivajo na mehanizem obrambnega zaznavanja, racionalizacije, zamenljivosti in zatiranja.

Teorija vodenja, ki temelji na osebnosti, se usmerja na identificiranje tistih značilnosti, ki razlikujejo voditelje od drugih. Identifikacija teh funkcij omogoča organizacijam, da izberejo, oblikujejo in razvijejo bodoče voditelje. Še posebej, Judge je leta 2002 še posebej poudaril, da je tako imenovanih "Pet osebnostnih lastnosti" bolj povezanih z vodstvom kakor z inteligenco. Njegovo priporočilo je, da se bodoče vodje izbere na podlagi osebnosti in ne inteligence. Koncept vodenja, ki temelji na osebnosti, se je razvil iz "*Great Man Theory*", v skladu s katero se je zgodovina sveta natančno izoblikovala zaradi vodenja velikih mož. Nato se je razprava preusmerila na to, ali so značilnosti vodje prirojene ali so se pač razvile s pomočjo izkušnje, študija in opazovanja ("*nature*" vs. "*nurture*").

Nekateri raziskovalci so šli še dlje in trdijo, da se osebnostne lastnosti lahko podedujejo in imajo pomemben genetski načrt. Emblematičen je primer treh sester Polgar; njihov oče je dejal, da bo vzgajal svoje otroke z namenom, da bodo postali šahovski prvaki. Imel je tri hčere, ki so dosegle vrh ženske svetovne razvrstitve. Ena od treh, Judith, je bila prva ženska, ki je stopila med deset najboljših. Večjo vlogo kot določeni skupni geni, igrajo okoljski dejavniki in vztrajnost očeta, ki je primerljiva s prizadevanji staršev Michael-a Jacksona in Beyoncé, ki so vzgajali svoje otroke s ciljem, da bodo ti postali velike glasbene zvezde.

»Dedni vladar ima namreč manj vzroka in manj potrebe, da se komu zameri, pa je zategadelj prav, da je bolj priljubljen. In če mu kake nezaslišane slabosti ne nakopljejo sovraštva, je razumljivo, da ga imajo podložniki radi. Tam namreč, kjer je oblast stara in nepretrgana, ugasnejo spomini na novotarije in vzroki zanje, kajti ena sprememba zmeraj pušča ogrodje za uvedbo druge« (Machiavelli 1532/2008, 9).

Machiavellijevo besedilo grafično opisuje teorijo revolucije: z vztrajnostjo domene so razlogi za reformo pozabljeni, ker vsaka revolucija pusti za sabo nastavek za začetek naslednje revolucije. Vsaka revolucija pušča bolj ali manj široko stopnjo nezadovoljstva, ki predstavlja kurivo za sprožitev naslednje revolucije; zob je štrleči element, projekcija zidne konstrukcije, ki omogoča oprijem, povezavo z drugo steno (Machiavelli 1532/2008). Vendar pa je dedovanje vodenja v podjetništvu in politiki ovrženo na primeru družinskega podjetja, kjer se sinovi ustanoviteljev pogosto počivajo na lovorikah svojih očetov. Ne da bi šli v podrobnosti (nekateri študije so kvantificirale dediščino z 30–60 % dometom), lahko zavržemo ta “aristokratski” pristop na podlagi dejstva, da v družinskih podjetjih v resnici nadzor s strani družinskih elementov preživi le v najmanjšem odstotku primerov tretjo generacijo (Desiata 2013).

48 zakonov moči, prodajna uspešnica Roberta Greena, opisuje povezave med vodenjem in močjo. Zakoni temeljijo na zgodbah iz klasičnega zgodovinopisja od kitajskega cesarstva do sodobne zgodovine. Iz te knjige lahko črpamo nekatera glavna priporočila, ki menim, da izvirajo iz machiavellijevih prepričanj:

- Če imajo v kateri koli fazi igre drugi najmanjši sum o naših resničnih namenih, bo vse izgubljeno. Ne dajte jim priložnosti, da bi razumeli, kaj realno mislimo: z ustvarjanjem motenj je treba postaviti nasprotnike na napačno pot. Bodite hinavci, sporočajte dvoumne signale, razpršite vabe. S tem, da ne bodo znali ločevati resničnega od lažnega, ne bodo niti mogli ugotoviti vašega dejanskega cilja (Greene 2003). Primerjava s prejšnjim obravnavanim poglavjem o vrlini in morali za florentinskega avtorja nastane kot naravna posledica: »Vendar je treba znati to naravo dobro prebarvati in biti velik hinavec in potuhnjeneč. Ljudje so namreč tako otročji in se tako radi podrede pričujočim nujam, da bo tisti, kdor slepari, zmeraj našel nekoga, ki se da oslepariti« (Machiavelli 1532/2006, 80). Treba je pustiti druge v temi in vedno prikrivati namen lastnih dejanj. Tisti, ki ne upošteva ciljev drugega, ne bo mogel pripraviti učinkovite obrambe. To naj bi vodilo nasprotnika proti napačni poti in bi ga zavilo v gost oblak dima, ki prikriva naše manevre in bo, ko se jih bo zavedel, že prepozno.
- Vsi veliki voditelji od Mojzesovega časa so vedeli, da morajo biti sovražniki v stiski popolnoma uničeni. (Včasih so se učili iz lastnih napak). Četudi gori najmanjša žerjavica globoko v pepelu, se bo na koncu vnel požar. Izguba bo večja, če bo delo polovično opravljeno, kakor če se sovražnika popolnoma uniči: sovražnik bo dobil

nazaj svojo energijo in bo iskal maščevanje. Uničiti je treba ne samo telesa, ampak tudi duha (Greene 2003): »ob tem je treba omeniti, da se je ljudem treba ali dobrikati, ali jih spraviti s poti, kajti če maščujejo majhne žalitve, hudih ne morejo; spricho tega mora biti človeku prizadejana žalitev takšna, da se ji ni bati maščevanja« (Machiavelli 1532/2006, 13).

5 ZAKLJUČEK

»Now they knew who was Master and Leader. Sheep, thought I, but a real leader knows always when like to give and show generous to his unders« (Alexander Delarge-Malcom McDowell v Kubrick 1971, 35.22).

V svoji magistrski nalogi sem prepoznal in opredelil trajno aktualnost *Vladarja* z odkrivanjem politične avtonomije, to se pravi splošnega principa političnega dejanja predvsem pri konflikatih in ustvarjanju novih držav, ki ga ne moremo soditi po tradicionalnih etičnih kriterij, ki jih uporabljamo pri drugih splošnih človeških dejanjih. Machiavelli ponazarja, na kakšen način morajo vsi ljudje, predvsem vladarji, ukrepati, če želijo biti cenjeni oziroma se izogibati graje. Sklep celotne razprave je sledeči;

»/.../ in pri dejanjih vseh ljudi, zlasti vladarjev, za katere ni pritožnega sodišča, se gleda na namen« (Machiavelli 1532/2006, 82).

Njegova misel se zasuka okoli osrednje, neprijetne ugotovitve: na svetu "zlobnejši" ponavadi zmagajo. In to zato, ker imajo veliko prednost pred "dobrimi": pripravljene so delovati v najtemnejši iznajdljivosti in zvitosti, da bi dosegli svoj cilj. Ne ovirajo jih nasprotne toge spremembe: moralna načela. Pripravljene bodo lagati, zakrivati dejstva, groziti in biti nasilni. Prav tako bodo, glede na situacijo zapeljivo zavajali ljudi z uporabo prepričevalnega čara in medenih besed. In na ta način bodo osvojili svet.

Za dobrega človeka je splošno veljavno, da se predpostavlja, da se dobro, pošteno in spoštljivo obnaša v skladu z etičnimi pravili. Ni dovolj imeti le dobrih namenov, treba je imeti tudi dobre cilje.

Če želimo torej pravičnejši svet, moramo premagati nasprotnike z resnejšim in prepričljivejšim argumentom. Če želimo pravičnejši svet, moramo kriminalce premišljeno in previdno prepričevati, naj se prostovoljno predajo, ne pa z ustrahovanjem. In če želimo zgledati oziroma biti prijazni, moramo sovražnikom pokazati milost, ne pa brezobzirnosti. Sliši se čudovito, vendar Machiavelli ni mogel spregledati neizpodbitnega problema: svet žal tako ne deluje. Ko se je ozrl skozi zgodovino Firenc in italijanske države na splošno, je opazil, da so "dobri" vladarji, državniki in trgovci vedno izgubili posel v kratkem roku (glej Savonarola). Verjetno je zaradi tega napisal knjigo, s katero je postal danes še aktualnejši, *Vladar*, kratek globoko izvirni priročnik nasvetov, namenjen vladarjem kako se je treba obnašati, da ne bo hitro konec njihove vladavine. In odgovor, skratka, naj bi bil ta, da mora vladar pred ljudmi zgledati dober, saj to od njega pričakujejo, vendar nikoli preveč predan dobremu delovanju: in res vedeti, kako si sposoditi in uporabiti, če je potrebno, vsak trik, ki ga je najbolj ciničen, zaničljiv, brezobziren in grozen človek uporabil pred njim v teku zgodovine.

Machiavelli je vedel, od kod izvira ne produktivna obsedenost z etičnim obnašanjem: Zahod je bil do takrat vzgajan s krščansko zgodbo o Jezusu iz Nazareta, izjemno dobrem možu iz Galileje, ki ima rad vsa živa bitja in je na koncu svojega življenja postal kralj kraljev in vladar večnosti. Toda Machiavelli je opozoril na neprijetno podrobnost o tej sentimentalni zgodbi o zmagoslavju dobrote: iz praktičnega vidika je bilo Jezusovo življenje popolna katastrofa. To nežno dušo so teptali in ponižali, zanemarili in zasmehovali ter križali. Če ga sodimo v "efektivni resnici" njegovega življenja in izven vsake božje pomoči, lahko rečemo, da je bil eden največjih poražencev v zgodovini.

In tako, predlaga Machiavelli, skrivnost doseganja učinkovitosti leži v preseganju ovir te zgodbe. *Vladar* ni bil, kot se je pogosto mislilo, vodnik za tirane; je priročnik o tem, kaj naj bi se morali prijazni ljudje naučiti od tiranov. To je knjiga o tem, kako postati učinkovit, ne pa samo dober. To je knjiga, opremljena s primeri nemoči "dobrih". Občudovanja vreden aktualni vladar, aktualni predsednik uprave, politični aktivist in mislec, se mora naučiti vse lekcije najspretnjših predhodnikov in najbolj zvitih akterjev. Moramo razumeti, kako prestrašiti in ustrahovati, se dobrikati in ukazovati, zgrabiti trenutek in tudi slepariti. Dober politik se mora učiti od demagoga; najbolj iskren podjetnik pa od prevaranta. Vsi smo na koncu vsota tega, kar smo dosegli, ne pa tistega, kar si želimo. Če nam je mar modrost, prijaznost, resnost in krepost, ne bomo prišli nikamor, če se bomo vedno obnašali pametno, prijazno, resno in krepostno. Moramo se naučiti iz nepričakovanega vira: tistega ki ga osebno najbolj zaničujemo. To pomeni, da bi morali skrbeti za to, da delujemo učinkovito kot zgolj plemenito in

dobronamerno. Sanjati ni dovolj: pravo merilo je, kar smo dosegli. Bistvo je, da spremenimo svet na bolje, ne pa prebivati v mirnem udobju dobrih namenov in toplega srca.

Vse to je Machiavelli vedel in nas poziva k razumevanju tega, kam pridemo s svojo sebičnostjo. Ko ne dosežemo cilja, sami sebi iščemo in najdemo opravičila, ker smo delovali preveč pošteno, dobro in prijazno. Machiavelli nas obvešča, da smo obtičali, ker smo bili preveč kratkovidni in se nismo še nič naučili od tistih, ki vedo kako se do cilja pride: naši nasprotniki. Morda je Machiavelli žrtev naravnega nesporazuma. To si lahko mislimo, ko se postavlja na stran nasilnih ali brutalnih ljudi (Cesare Borgia); in nagovarja tiste, ki so povprečni ali brezčutni. Toda v resnici je njegovo strogo svetovanje - o neusmiljenosti - najbolj namenjeno tistim, ki tvegajo izgubo vredne stvari, ker v ključnih trenutkih niso dovolj neusmiljeni.

V vseh svojih spisih je Machiavelli pozival in učil tiste, ki se želijo vključiti v politično dejanje, naj preganja ideale etične vrednosti: ustvarjenje dobrih političnih ukazov, ki jamčijo obče dobro in zakonsko vlado; svobodo in dostojanstvo domovine; borbo proti politični korupciji, spoznavanje vrline kakor edini naslov za vstop do najvišjih časti; sovraštvo proti katerokoli obliki tiranije. Politika od teh sklepa cilja in sredstva. Če je torej politik, ki zasleduje moralno vreden cilj, prisiljen biti "ne dober" ali "biti zloben", lahko opravičujemo njegovo dejanje le zato, ker je cilj etično plemenit in so takšna sredstva potrebna.

V magistrski nalogi sem obširno in poglobljeno obravnaval nekatere politične igre Machiavellijevega konceptualnega aparata: teoretično sem ovrednotil, kako dejansko in efektivno deluje socialni konstrukt strahu v politiki oziroma v naravi ljudi. Za zaključek lahko rečemo, da je njegovo pisanje kljub posledicam turbolentnega okolja, v katerem je živel, še vedno aktualno. Sploh če sodimo na podlagi 500 letne zgodovine vojn, izdaj in genocidov: ljudje se niso spremenili, morda se je spremenil kontekst njihove družbene ureditve. Tako je Machiavelli enako aktualen kot kdajkoli prej, čeprav moramo njegove ideje dobro razumeti, kontekstualizirati, posodobiti in prilagoditi družbenim spremembam.

Machiavelli je bil svojevrsten realist: bil je prepričan, da je zgodovina učiteljica življenja. Njegova načela nam lahko pridejo v pomoč tudi v vsakdanjem življenju: morda bomo morali žrtvovati svoje idealne vizije prijaznosti zavoljo praktične učinkovitosti; morda bomo morali lagati, da bi ohranili partnerski odnos in morda bomo morali prezreti občutke delavcev z namenom, da podjetje nadaljuje pot na trgu. To, vztraja Machiavelli, je cena pogajanja s svetom, kakršen dejanski je, in ne kot menimo, da bi moral biti.

6 LITERATURA

1. ANSA redazione. 2015. *Grecia: evitata la Grexit, accordo fatto, nuovi aiuti per oltre 80 miliardi. Ora tocca al Parlamento greco fare presto ma Syriza si spacca*, 14. julij. Dostopno prek: http://www.ansa.it/sito/notizie/economia/2015/07/12/grecia-eurogruppo_78901686-6b47-434f-8e0a-dab006fef444.html (13. junij 2017).
2. Associated Press. 2009. *Obama Declares Plan to Cut Deficit in Half*, 23. februar. Dostopno prek: https://www.youtube.com/watch?v=6jJvkkNmR_8. (13. junij 2017).
3. Badie, Bertrand, Dirk Berg-Schlosser in Leonardo Morlino. 2011. *International encyclopedia of political science*. Thousand Oaks: Sage.
4. Baier, Peter, Ulrike Rohland in Igor Antič. 2005. *Spremenili so Svet. Največje osebnosti vseh časov. Revolucionarji, prenovitelji in velikani duha*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.
5. Bajoria, Jayshree. 2011. *Libya and the Responsibility to Protect*, 24. marec. Dostopno prek: <http://www.webcitation.org/5xsX2ZLd2?url=http://www.cfr.org/libya/libya-responsibility-protect/p244480>. (13. junij 2017).
6. Bignami, Ernesto. 1979. *Esame di Storia parte seconda: Dalle lotte di predominio in Italia al Congresso di Vienna*. Sesto S. Giovanni: Tipografia Bignami.
7. Center for Constitutional Rights. 2010. *Report: Torture and Cruel, Inhuman, and Degrading Treatment of Prisoners at Guantanamo Bay*, 11. januar. Dostopno prek: <https://ccrjustice.org/home/get-involved/tools-resources/publications/report-torture-and-cruel-inhuman-and-degrading> (13. junij 2017).
8. Chiarini, Bruno. 2014. *Un mondo in conflitto. Teoria dei giochi applicata*. Milano: Mondadori Education S.p.A.
9. Chomsky, Noam. 2000. *Il nuovo umanitarismo militare*. Trieste: Asterios Editore.
10. Cox, C. M. 1926. *Genetic studies of genius: The early mental traits of three hundred geniuses*. Stanford, CA: Stanford University Press
11. Crews, Robert D. 2011. *Taliban remains strong ten years on*, 11. september. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/09/20119911945391549.html> (13. junij 2017).
12. Dao, James in Andrew W. Lehrenaug. 2012. In Toll of 2,000, New Portrait of Afghan War. *The New York Times*, 21. avgust. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2012/08/22/us/war-in-afghanistan-claims-2000th-american-life.html?>

- pagewanted=all). (13. junij 2017).
13. Desiata, Luca. 2013. *Scacchi e strategie aziendali*. Milano: Ulricho hoepli editore.
 14. Eco, Umberto. 2003. *Kako napišemo diplomsko nalogo*. Ljubljana: Vale-Novak.
 15. Gramsci, Antonio. 1949. *Note sul Machiavelli sulla politica e sullo Stato moderno*. Torino: G. Einaudi.
 16. Greene, Robert. 2003. *Le 48 Leggi del Potere*. Milano: Baldini Castoldi Dalai editore S.p.A.
 17. Hanawalt, N. G., C. E. Hamilton in M. L. Morris. 1943. Level of aspiration in college leaders and non leaders. *Journal of Abnormal and Social Psychology* (38): 545–548.
 18. Hollingworth Stetter, Leta. 1914. Variability as related to sex differences in achievement: a critique. *American Journal of Sociology* (19): 510–530.
 19. Investor's business daily news. 2012. *Dependency Index Surges 23% Under President Obama*, 2. avgust. Dostopno prek: <http://www.investors.com/news/government-dependence-jumps-under-president-obama/> (13. junij 2017).
 20. Jackson, David. 2010. *Obama: Afghanistan troop withdrawal process to start next year*, 20. november. Dostopno prek: <http://content.usatoday.com/communities/theoval/post/2010/11/obama-holds-nato-news-conference/1#.WT7H4evyiM9> (13. junij 2017).
 21. Jamnik, Rajko. 1973. *Teorija iger*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
 22. Judge, Timothy A., Joyce E. Bono, Remus Ilies in Megan W. Gerhardt. 2002. Personality and Leadership: A Qualitative and Quantitative Review. *Journal of Applied Psychology: American Psychological Association* 87 (4): 765–780.
 23. Kniatt, Stacey. 2009. *Machiavelli's The Prince as a Satire: An Exploratory Look at Machiavelli's Works to Determine His True Political Inclinations*. Oklahoma: Department of History, College of Arts and Sciences & Honors College.
 24. Knoller, Mark. 2012. *National Debt has increased more under Obama than under Bush*, 19. marec. Dostopno prek: <http://www.cbsnews.com/news/national-debt-has-increased-more-under-obama-than-under-bush/> (13. junij 2017).
 25. Kokoļ, Matevž. 2009. *Univerzalnost Machiavellijeve politične ideje*. Ljubljana: FDV.
 26. Kubrick, Stanley. 1964. *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb*. Los Angeles: Warner Bros.
 27. --- 1971. *A clockwork orange*. Los Angeles: Warner Bros.

28. Lindley, Dan. 2009. *What I learned since I stopped worrying and studied the movie: A Teaching Guide to Stanley Kubrick's Dr. Strangelove*, 8. september. Dostopno prek: <http://www3.nd.edu/~dlindley/handouts/strangelovenotes.html> (13. junij 2017).
29. Lolli, Gabriele. 2002. *La questione dei fondamenti tra matematica e filosofia: Panorama introduttivo*. Torino: Dipartimento di Matematica.
30. Lops, Vito. 2015. *La sfida del matematico Varoufakis tra la Teoria dei giochi e Machiavelli*, 4. julij. Dostopno prek: http://www.ilsole24ore.com/art/finanza-e-mercati/2015-07-04/il-matematico-varoufakis-sta-sfidando-teoria-giochi-merkel-e-l-eurozona-come-andra-finire-201304_PRV.shtml?uuid=ACT3G0L (13. junij 2017).
31. Machiavelli, Niccolo. 1532/2005. *The Prince*. New York: Oxford University Press.
32. --- 1532/2006. *Vladar*. Ljubljana: Slovenska Matica.
33. --- 1532/2008. *Il Principe*. Milano: RCS Libri S.p.A.
34. Marsh, David in Gerry Stoker. 2010. *Theory and methods in political science*. Basingstoke New York: Palgrave Macmillan
35. Morgenthau, Hans Joachim. 1995. *Politika med narodi*. Ljubljana: FDV.
36. Odifredi, Piergiorgio. 2013. Il Nobel Nash Machiavelli i leader coreani e il presidente Assad. *La Repubblica*, 10. junij. Dostopno prek: http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2013/10/06/il-nobel-nash-machiavelli-leader-coreani-il.html?refresh_ce (10. junij 2017).
37. Pečjak, Vid. 2014. *Osebnost političnega voditelja*. Ljubljana: samozaložba.
38. Percha, Julie. 2012. *As Democratic Convention Opens, National Debt Tops \$16 Trillion*, 4. september. Dostopno prek: <http://abcnews.go.com/blogs/politics/2012/09/as-democratic-convention-opens-national-debt-tops-16-trillion/>. (13. junij 2017).
39. Pocock, John Greville Agard. 1975. *The Machiavellian moment: Florentine political thought and the Atlantic republican tradition*. Princeton; Oxford: Princeton University Press.
40. Real clear politics. 2012. *Obama On Failed Promise To Cut Deficit In Half: "Recession Turned Out To Be A Lot Deeper"*, 14. februar. Dostopno prek: https://www.realclearpolitics.com/video/2012/02/14/obama_on_failed_promise_to_cut_deficit_in_half_recession_turned_out_to_be_a_lot_deeper.html (13. junij 2017).
41. Rich, Frank. 2011. Obama's Original Sin: The president's failure to demand a reckoning from the moneyed interests who brought the economy down has cursed his first term, and could prevent a second. *The New York Magazine*. 3. julij. Dostopno prek:

- <http://nymag.com/news/frank-rich/obama-economy/presidents-failure/>) (13. junij 2017).
42. Rushe, Dominic. 2012. State of the union: Obama toughens stance on Wall Street accountability. *The Guardian*, 25. januar. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2012/jan/25/state-of-the-union-wall-street-accountability> (13. junij 2017).
 43. Russett, Bruce in Harvey Starr. 1996. *World Politics: The Menu for Choice*. New York: W.H. Freeman & Company.
 44. Salinari, Carlo in Carlo Ricci. 1987. *Storia della letteratura italiana. Dal cinquecento al settecento*. Milano: Laterza Editori.
 45. Stogdill, Ralph M. 1974. *Handbook of leadership: A survey of the literature*. New York: Free Press.
 46. Taibbi, Matt. 2011. *Why Isn't Wall Street in Jail?*, 16. februar. Dostopno prek: <http://www.rollingstone.com/politics/news/why-isnt-wall-street-in-jail-20110216> (13. junij 2017).
 47. Taylor, G. David. 2011. *No possibility of a minimum wage increase*, 29. avgust. Dostopno prek: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/obameter/promise/316/increase-the-minimum-wage-to-950-an-hour/> (13. junij 2017).
 48. Ubaldo, Nicola. 2000. *Antologia illustrata di Filosofia*. Milano: Giunti Editore S.p.A.
 49. Villari, Pasquale. 1895. *Niccolo Machiavelli e i suoi tempi*. Firenze: Libreria Abebooks.
 50. Wikiquote. 2017. *Henry Kissinger* Dostopno prek: https://en.wikiquote.org/wiki/Henry_Kissinger (13. junij 2017).
 51. Willkins, Brett. 2012. *Obama's Top 50 Broken Promise*, 6. september. Dostopno prek: <http://moralowground.com/2012/09/06/obamas-top-50-broken-promises/> (13. junij 2017).